

การดูแล สุขภาพโคเนื้อ

เอกสารคำแนะนำ
กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ISBN 974-682-265-9

การดูแลสุขภาพโภคเนื้อ

ลิขสิทธิ์

กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

www.dld.go.th

จัดพิมพ์โดย

สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมปศุสัตว์

ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10400

โทร. 0 2653 4444 ต่อ 3356-3357

โทรสาร 0 2653 4926

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

79 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2549 จำนวน 15,000 เล่ม

สำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์

คำนำ

การเลี้ยงโคให้ได้กำไรคุ้มค่านั้น

นอกจากเกษตรกรต้องมีความพร้อมในด้าน
แรงงาน พันธุ์สัตว์และอาหารสัตว์แล้ว การ
ดูแลสุขภาพสัตว์ก็เป็นสิ่งสำคัญมากเช่นกัน
เกษตรกรควรมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการ
ดูแลสุขภาพสัตว์ โรค และการป้องกันโรค
เพื่อให้โคมีสุขภาพสมบูรณ์ และให้ผลผลิตดี
ตามความต้องการ เมื่อกีดปัญหาขึ้นควรรีบ
แก้ไข ซึ่งบางครั้งจำเป็นต้องทำด้วยตนเอง
เป็นบางเรื่อง เช่น บาดแผล ท้องอืด ฯลฯ

คู่มือนี้ได้รวบรวมปัญหาสุขภาพ
โคที่มักพบบ่อยๆ เพื่อให้เกษตรกรจะได้
ทราบถึงสิ่งที่จำเป็นจริงๆ ซึ่งเกษตรกร
ควรศึกษาเพิ่มเติม และขอคำแนะนำจาก
เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ได้ตลอดเวลา เพื่อ
ช่วยกันพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคให้เป็นอาชีพ
ที่มั่นคงได้ อาชีพหนึ่งต่อไป

สารบัญ

หน้า

1. การดูแลสุขภาพโดยแม่พันธุ์	1	
-	การเป็นลัด	4
-	การผสมพันธุ์	5
-	การตั้งท้อง	8
-	การดูแลแม่โคคลอดลูกและการช่วยคลอด	9
2. การดูแลสุขภาพลูกโค	17	
3. โรคโคและการป้องกันรักษา	22	
-	สาเหตุของโรค	23
-	มาตรการการป้องกันโรค	24
-	วัคซีน	25
-	โรคปากและเท้าเปื่อย	27
-	โรคคอปวม	28
-	โรคเอนแทรกซ์	29
-	วัณโรคในโค	30
-	โรคแท้งติดต่อ	31
-	โรคไข้ 3 วัน	32
-	โรคที่เกิดจากการกินอาหาร	33
-	โรคท้องเสีย	34
-	โรคพยาธิ	37
-	โรคอื่นๆ	40

1

การดูแลสุขภาพโคแม่พันธุ์

เป้าหมายของการเลี้ยงโคเนื้อ คือการที่แม่โคให้ลูกได้ปีละ 1 ตัว เมื่อแม่โคคลอดลูกแล้วควรได้รับการผสมอีกภายใน 80 วัน เกษตรกรควรดูแลแม่โคให้มีสุขภาพสมบูรณ์ สภาพร่างกายอ้วนปานกลางขึ้นไป เป็นปัจจัยสำคัญต่อการผสมติดและให้ลูกอย่างสม่ำเสมอ โดยดูจากวุปร่างโคเริ่มกลอกกลืนราบรื่น มองไม่เห็นกระดูกซี่โครงหรืออาจเห็นได้เพียงบางๆ ถ้าเห็นซี่โครงชัดเจนแสดงว่าแม่โคผอมจะทำให้ไม่เป็นสัดหรือผสมติดยาก โดยเคลื่อนแม่โคจะให้ลูกติดต่อกันไปจนอายุ 14-15 ปี แม่โคที่ผสมติดยากควรคัดออกทันที รวมทั้งที่ตั้งท้องแล้วแต่มีปัญหาด้านการคลอดและการเลี้ยงลูก

ต้องเข้าใจว่าห้ามเลี้ยงโคผอม นั้นคือต้องทราบว่า ถ้าวัวผอมแสดงว่าอาหารไม่พอต้องรีบแก้ไข

อาหารหลักของโคควรเป็นหญ้าและอาหารหยาบอีนๆ ที่หาได้ง่ายไม่ต้องลงทุนมากนัก ในสูตรที่หันมุ่นสมบูรณ์ควรเลี้ยงโคให้สมบูรณ์เต็มที่เพื่อจะมีอาหารสะสมไปจนถึงฤดูแล้ง แม้โคที่มีสภาพอ้วนปานกลางขึ้นไปสามารถปล่อยให้รอดลงได้เล็กน้อยเมื่อถึงฤดูแล้ง โดยไม่มีผลต่อการผสมติดยาก กรณีจำเป็นถ้าโคผอมลงจนเริ่มมองเห็นกระดูกชัดเจนอาจต้องเสริมอาหารบ้าง เช่น รำ หรือใบกระถิน ที่ขาดไม่ได้ต้องจัดหน้าและแร่ธาตุก้อนหรือแร่ธาตุผง(เกลือป่น 1 ส่วนผสมกับกระดูกป่น 1 ส่วน)ตั้งไว้ในคอกให้โคกินตลอดเวลา

ตัวอย่างบริมาณการให้อาหารแม้โคอุ้มท้องน้ำหนัก 400 กิโลกรัม

ฤดูฝน		ฤดูแล้ง	
หญ้าสด	30 ก.ก./ตัว	หญ้าหมัก	30 ก.ก./ตัว
อาหารขัน	1.8 ก.ก./ตัว	อาหารขัน	1.8 ก.ก./ตัว

ฤดูฝน		ฤดูแล้ง	
ฟางข้าว	6 ก.ก./ตัว	ฟางข้าว	6 ก.ก./ตัว
รำ夷اب	1.5 ก.ก./ตัว	รำ夷اب	1.5 ก.ก./ตัว
อาหารขัน	2.7 ก.ก./ตัว	อาหารขัน	2.7 ก.ก./ตัว

ที่สำคัญต้องดูแลสุขภาพโคให้แข็งแรงปราศจากโรค โดยการฉีดวัคซีน ถ่ายพยาธิ ตรวจโรคประจำปี มีระบบป้องกันโรคและภัยอันตรายต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับโค รักษากอโคให้แห้งสะอาดและหมั่นสังเกตุโดยอย่างใกล้ชิด หากพบอาการผิดปกติ เช่น นอนซึม เจ็บขา ฯลฯ ต้องสังเกตุติดตามอาการอีกระยะหนึ่ง หากเป็นมากขึ้น ต่อเนื่องต้องรีบแก้ไขหรือปรึกษาสัตวแพทย์ท้องที่ทันที

การนำโคใหม่เข้าฟูง

การเลี้ยงโคพันธุ์ดีถือว่าประสบความสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง ดังนั้นเมื่อเกษตรกรซื้อโคมาใหม่ ก่อนนำเข้าฟูงควรปฏิบัติตามนี้

1. เลือกเลี้ยงโคที่มีลักษณะดีตรงตามพันธุ์ สุขภาพสมบูรณ์ไม่เป็นโรค
2. ขอประวัติของโคจากเจ้าของเดิม เช่น วันเกิด การฉีดวัคซีน ฯลฯ ถ้าไม่มีให้ติดต่อขอทำเครื่องหมายประจำตัวและประวัติสัตว์จากปศุสัตว์อำเภอท้องที่
3. กักบริเวณต่างหากจากฝูงโคเดิมอย่างน้อย 2 สัปดาห์ เพื่อดูความผิดปกติต่าง ๆ เช่น โรคปากและเท้าเปื่อย โรคพยาธิภายนอก โรคท้องร่วง ฯลฯ
3. กำจัดพยาธิทั้งภายนอก เช่น เห็บ ไร ฯลฯ และพยาธิภายใน เพื่อป้องกันการแพร่กระจายโรคไปยังฝูงโคที่เกษตรกรมีอยู่แล้ว
4. หากไม่มีใบรับรองการตรวจโรคปะรุงเซลล์ชีส (แท้ทั้งติดต่อ) และวันโรคควรปรึกษาสัตวแพทย์เพื่อขอรับการตรวจโรคทั้งสองนี้โดยเร็ว วิธีที่ดีที่สุด คือ ตรวจโรคก่อนตกลงซื้อขายและขนย้ายสัตว์
5. หากไม่มีประวัติการฉีดวัคซีนป้องกันโรคหรือได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้โนริกายิเซฟติดเชื้อเมียและปากเท้าเปื่อยหรือฉีดครั้งสุดท้ายเกิน 6 เดือนแล้ว ควรขอรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคดังกล่าวเสียก่อนนำเข้าฟูง 2 สัปดาห์

ประวัติสัตว์

กักสัตว์ดูอาการ 14 วัน

กำจัดพยาธิภายนอก ภายใน

ฉีดวัคซีนป้องกันโรค

ทดสอบโรคแท้ทั้งติดต่อ

ทำการเครื่องหมายประจำตัวสัตว์

การเป็นสัด

โคสาวจะเป็นสัด เมื่ออายุประมาณ 12-18 เดือน ถ้าเลี้ยงไม่ดีจะเป็นสัดช้ากว่านี้ แต่เราราคาธรรมันพันธุ์โคสาวครั้งแรกเมื่ออายุ 15-24 เดือน แม่โคหลังคลอด จะเป็นสัดครั้งแรกประมาณ 25-60 วัน แต่เราราคาธรรมันโคตัวเมียหลังคลอดแล้วอย่างน้อย 60 วัน เพราะโคตัวเมียต้องการเวลาฟื้นตัวเองหลังคลอด และการผสมจะได้ผลสูงในการเป็นสัดครั้งที่ 2 หรือ 3

เมื่อโคเริ่มเป็นสัดจะมีอาการเปลก ๆ ที่พอกสังเกตได้ คือ

1. กระวนกระวายและคลอเคลียดตัวอื่น
2. พยายามขึ้นตัวอื่นซึ่งพยายามหนี (ในระยะนี้ยากที่จะทราบได้ว่าโคตัวใดเป็นสัด)
3. โคงซ่างการ **เป็นสัดที่แท้จริงจะยอมให้ตัวอื่นขึ้นโดยสงบ** เป็นเวลาที่หมายจะกับการผสมพันธุ์
4. ปากซ่องคลอดบวมขึ้น หางกระดกเฉียงขึ้นเล็กน้อย
5. มีน้ำเมือกใสไหลเป็นสายยาวออกจากซ่องคลอดประอะบริเวณก้นต่างกับสัตว์ท้องซึ่งเมือกจะเนียนยัด
6. เยื่อบุซ่องคลอดมีสีแดงขึ้น เพราะมีเลือดมาเลี้ยงมากขึ้น

โคเป็นสัดนานประมาณ 24 ชั่วโมง หลังสิ้นสุดการเป็นสัดแล้ว 6-10 ชั่วโมง ไข่จะตก และเข้าอสุจิที่ใช้ในการผสมเทียมอยู่ในมดลูกได้นาน 24-30 ชั่วโมง ดังนั้นเวลาที่ควรใช้ผสมก็คือระหว่างชั่วโมงที่ 12 ถึงชั่วโมงที่ 24 ของการเป็นสัด โคบางตัวแสดงการเป็นสัดไม่ชัดเจน ต้องสังเกตดี ๆ

หลังจากการเป็นสัดแล้ว 1-3 วัน อาจมีเลือดออกจากซ่องคลอดซึ่งไม่เป็นอันตรายต่อแม่โค **เกษตรกรควรสร้างเกตการเป็นสัดในรอบถัดไปให้ดี ถ้าไม่ได้รับการผสมหรือผสมไม่ติดโคจะกลับเป็นสัดอีกในเวลา 18-21 วัน**

หลักการพสมพันธุ์

เกษตรกรจะได้ลูกโคพันธุ์ดี ขายได้ราคาหรือไม่ ขึ้นอยู่กับพ่อพันธุ์ ซึ่งเราทราบแล้วว่าพ่อ-แม่พันธุ์ย่อมถ่ายทอดลักษณะไปยังลูกหลาน หลักการพสมพันธุ์ มีดังนี้

1. พสมพันธุ์เดียวกัน กับพ่อโคลักษณะดี เพื่อยกระดับพันธุ์ให้มีลักษณะดีกว่าแม่ トイเรว เนื้อมาก เป็นต้น
2. พสมข้ามพันธุ์ เช่น พสมแม่โคพื้นเมืองกับพ่อพันธุ์บรูราห์มันหรือชาโอลเล่ จะได้ลูกโคพันธุ์ผสมที่แข็งแรง トイเรว ขายได้ราคา
3. ควรหลีกเลี่ยงการพสมกับญาติพี่น้องเดียวกัน จะมีข้อเสียคือ ลูกอาจอ่อนแอ トイช้า แคระแกร์น

พสมพันธุ์เดียวกัน

พสมข้ามพันธุ์

ลูกโคที่แคระแกร์น

วิธีการพสมพันธุ์โค

1. การจูงเข้าพสม มีข้อดี คือ ถ้าแม่โคอยู่ในช่องบังคับจะพสมกับพ่อโคขนาดใหญ่ได้โดยไม่มีอันตราย และทำให้ทราบวันพสมกำหนดวันคลอด จะได้เตรียมการไว้ล่วงหน้าได้
2. พ่อโคคุมผู้ มีข้อดี คือ ไม่ต้องสังเกตการเป็นสัด โคจะพสมพันธุ์กันเองตามธรรมชาติ จะได้รับการพสมหลายครั้ง ทำให้ได้ผลแน่นอน จุดรวมสมติดและให้ลูกสูง ข้อเสียคือ ไม่ทราบวันพสม วันคลอด ต้องเสียค่าใช้จ่ายเลี้ยงโคพ่อพันธุ์ และอาจมีปัญหาโรคติดต่อทางการลีบพันธุ์ เช่น โรคแท้งติดต่อ

การจูงเข้าพสม

พ่อโคคุมผู้

การพสมเทียม

3. การผสานเที่ยม เป็นการจัดน้ำเชือกพ่อโคชั้นเลิศที่ผ่านการพิสูจน์แล้ว ผสานกับแม่โคในระยะที่เป็นสัด มีข้อดี คือ ได้ลูกโคพันธุ์ดีตามความต้องการ และประหยัดค่าใช้จ่ายแต่ก็มีข้อเสียคือ ต้องลง功夫การเป็นสัด และรีบไปแจ้งเจ้าหน้าที่ให้มาผสานเที่ยมให้ทันเวลา

เกษตรกรควรทำซองผสานเที่ยมที่บ้านหรือภายในหมู่บ้าน และควรมีคนค่อยช่วยเจ้าหน้าที่ผสานเที่ยมอย่างน้อย 2 คน แม่โคที่ได้รับการผสานแล้วควรกักอยู่ในที่ร่มสักครึ่งวัน ไม่ควรปล่อยให้แม่โคหากแเดดหรือวิ่งไปในห้องทุ่ง แม่โคที่ผสานติดยากรโดยผสานเที่ยม 3 ครั้ง แล้วไม่ติดครั้งต่อ ๆ ไปควรผสานพันธุ์โดยใช้ฟ่อโค หากผสานหลายครั้งแล้วยังไม่ติดควรคัดแม่โคทิ่งไปเสีย

ช่วงเวลาตั้งสุดตั้งพสมติด คือ 12-18 ชั่วโมง หลังเริ่มการเป็นสัดในการปฏิบัติก็คือ เมื่อพบเป็นสัดเข้า ให้ผสานเย็น เมื่อพบการเป็นสัดเย็นให้ผสานตอนเข้า คือ

พบรการเป็นสัด	เข้า	ให้ผสานบ่าย	15.00 – 16.00 น.
พบรการเป็นสัด	บ่าย	ให้ผสานเข้า	7.00 – 8.00 น. (วันต่อมา)
พบรการเป็นสัด	เย็น	ให้ผสาน	ก่อนเที่ยง (วันต่อมา)

“นาทีทอง” ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการผสานพันธุ์

ก่อนเป็นสัด (6-10 ช.m.)	ระยะเป็นสัด (18 ช.m.)	หลังเป็นสัด (10 ช.m.)	หลังการเป็นสัด
 <ul style="list-style-type: none"> 1. ขอbum กันตัวอื่น 2. เริ่มไล่ตัวอื่น 3. เครื่องเพศเปิมเปี่ยก มีสีแดงและค่อนข้างบวม 	 <ul style="list-style-type: none"> 1. ยืนนึงให้ตัวอื่นเข้าข้างหลัง 2. ร้องบอย ๆ ตื้นตอกใจจ่าย 3. ขึ้นเข้าตัวอื่น 4. ไม่ค่อยกินหญ้ากินอาหาร 5. ถ้าก่อนอยู่หลาๆ ๆ ตัว เวลาคนเดินเข้าไปมักพรวดพรดลูกชิ้นก่อนตัวอื่นเสมอ 6. เครื่องเพศบวมเปิมและ มีสีแดง 7. มีน้ำเมือกใส่เริ่มไหลออกมากทางช่องคลอด 	 <ul style="list-style-type: none"> 1. เริ่มไม่ยอมให้ตัวอื่นเข้าข้างหลัง 2. มีน้ำเมือกใส่หล่อลิบ 	 <ul style="list-style-type: none"> ไข่เมือกตามแหล่งน้ำ จะมีอายุอยู่ได้ประมาณ 8-10 ชั่วโมง

ผสมไม่ติดในโค

ผสมไม่ติดเป็นปัญหาสำคัญ ซึ่งมีสาเหตุมากมายที่เกษตรกรควรทราบ และป้องกันไว้ก่อน ได้แก่

1. ผอมเกินไป ขาดอาหารทำให้การทำงานของระบบสืบพันธุ์ผิดปกติ โค ส่วนมากเกิดจากสาเหตุนี้
2. โคอ้วนเกินไป ไขมันไปสะสมบริเวณอวัยวะสืบพันธุ์มาก
3. ระดับฮอร์โมนในร่างกายไม่สมดุล
4. มดลูกมีการอักเสบ ติดเชื้อ
5. ขาดแร่ธาตุ หรือขาดไવิตามิน เอ ดี เป็นต้น
6. สุขภาพโคลอรา เช่น เป็นโรคพยาธิ เป็นโรคเรื้อรังบางชนิด ฯลฯ
7. อวัยวะสืบพันธุ์ผิดปกติ เช่น ท่อนำไข่ตีบตัน รังไข่มีสร้างไข่ ฯลฯ
8. เป็นสัตดเงียบ ทำให้เกษตรกรไม่ทราบหรือไม่แน่ใจว่าโคเป็นสัตด
9. เกษตรกรสังเกตการเป็นสัตดผิดพลาด ทำให้กระยะผสมผิดไป
10. เจ้าหน้าที่ไม่มีความชำนาญ หรือผสมผิดพลาด

ปัญหาการแท้งลูก

การแท้งลูกในโคนั้น มีสาเหตุจากโรคและปัจจัยต่าง ๆ เช่น

1. โรคแท้ติดต่อ
2. โรคพยาธิในกระเพาะและลำไส้ และโรคพยาธิใบไม้ตับ พยาธิในเลือด : ถ้าเป็นมาก ๆ จะทำให้สัตว์มีอาการลิพิตาจางอย่างรุนแรงและแท้งได้
3. สัตว์ป่วยขณะตั้งท้อง เช่น ติดเชื้อไวรัส เช่น โรคปากและเท้าเปื่อย
4. 食物ที่ได้รับไม่เพียงพอ เช่น ขาดแร่ธาตุและวิตามิน

การตั้งท้อง

ผู้เลี้ยงควรจดบันทึกวันที่ผสมพันธุ์ และอีกประมาณ 21 วันต่อไปต้องค่อยสังเกตว่าถ้าแม่โคไม่กลับเป็นสัดอีกแสดงว่าอาจผสมติดแล้ว อีกทุก ๆ 21 วัน

ต่อไปควรค่อยสังเกตอีกเพื่อให้มั่นใจมากขึ้น แม้โคอุ้มท้องนาน 282 วัน (280-290 วัน)

หลังจากผสมแม่โคไปแล้ว 2-3

เดือน ควรแจ้งเจ้าหน้าที่ผสมเทียมมาตรวจท้องเพื่อให้แน่ใจว่าตั้งท้องจริงหรือไม่ โดยการคลำตรวจดูมดลูกและรังไข่ผ่านทางทวารหนัก มิฉะนั้นเราอาจต้องเลี้ยงโคท้องว่างโดยเปล่าประโยชน์เป็นนานหลายเดือน

การเลี้ยงแม่โคอุ้มท้อง

ควรให้แม่โคได้กินอาหารคุณภาพดีตลอดเวลาอย่างพอเพียง ให้โคมีรูปร่างอ้วนปานกลางขึ้นไป เพื่อให้แม่โค มีสุขภาพสมบูรณ์ พื้นตัวหลังคลอดได้เร็วไม่ทรุดโกร姆มากขณะเลี้ยงลูก

อาการที่แม่โคไกลั้คลอดได้แก่ เต้านมจะขยายออก หัวนมเต่งตึง อวัยวะเพศขยายใหญ่ขึ้นและมีน้ำเมือกไหลออกมากจากซ่องคลอด กล้ามเนื้อตึงโคนหาง และกระดูกก้นกบจะบุบลึกลงสองข้าง ช่องท้องตรงสถาปะจะลีกหย่อนลง

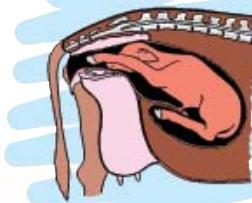

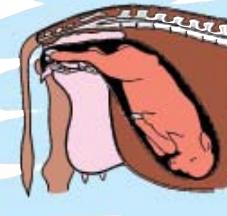
วิธีการดูแลแม่โคเมื่อคลอดลูก

ช่วงนี้ยิ่งอันตรายมากที่สุด ต้องดูแลอย่างดีเป็นพิเศษ

1. แยกโคไว้ต่างหาก ประมาณ 15 วันก่อนคลอด
2. หากฟางแห้งสะอาดให้ปูนอน และหมั่นเปลี่ยนบ่อย ๆ
3. ควรให้หญ้าอ่อน ๆ หรือเสริมด้วยรำเพื่อป้องกันท้องผูก
4. เมื่อแม่โคจะคลอดความดูบ้างเพื่อต้องช่วยเหลือแต่ส่วนมากไม่ต้องช่วย
5. สงเกตว่าปกติหรือไม่ ท่าคลอดปกติ คือ จมูก และหน้าอกมากร่อนแล้วคลอดเสร็จภายในเวลา 1 ชั่วโมง
6. แต่ควรเฝ้าสังเกตเพื่อช่วยเหลือเท่าที่จะช่วยได้ เช่น ท่าคลอดปกติหรือไม่ พับที่ลูกโน่นมาแล้วแต่แม่เบ่งไม่ออก ก็ช่วยดึงเบา ๆ ถ้าถุงหุ้มลูกไม่ขาด ก็ช่วยฉีกออก ถ้าลูกหายใจไม่ออก มี泡沫 รวมอุดจมูก ก็ช่วยคาวกออก ถ้าลูกไม่หายใจ ก็ช่วยดึงลิ้นออกจากปาก จับหลังยกขึ้นให้หัวห้อย หรือ พยายามปอด เป็นต้น
7. หลังคลอดควรกำจัดของเสีย หญ้า พาง โดยการเผา ฝัง และราดน้ำยาฆ่าเชื้อให้ทั่วบริเวณ
8. ให้แม่โคพักผ่อนได้รับความสนใจ ควรให้น้ำและหญ้าอ่อน ๆ ระวังสิ่งรบกวน เช่น สุนัข และเด็ก ๆ

ท่าคลอดปกติ เอาส่วนขาหน้าและส่วนหัวออก มากร่อน

ท่าคลอดปกติ เอาส่วนขาหลังและส่วนก้นออก มากร่อน (ท่านี้มักเกิดการคลอดยากได้)

มักต้องทำการช่วยเหลือ โดยช่วยดึงเนื่องจากติด สะโพกกลูโคมาหากคลอดข้า ลูกไม่สามารถเดินไปทางขวา ออกซิเจนเพราะกายสะสมตือ ถูกกดทับ

ขั้นตอนคลอดตามปกติ

เมื่อโคตั้งท้องมาได้ประมาณ 282 วัน ก็จะครบกำหนดคลอด ซึ่งการคลอดปกติจะมี 3 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1. ขั้นตอนเตรียมตัว แม่โคจะแสดงอาการดังนี้ คือ

- กระวนกระวายอยู่ไม่เป็นสุข เดินไปมา ยืนบ้าง นอนบ้าง
- ปัสสาวะบ่อย ๆ ยกหางสูง
- มีการเบ่งเป็นช่วง ๆ ระยะเวลาห่างกัน
- มีถุงน้ำครรภ์โผล่ออกมานแล้วแตกออก

ขั้นตอนนี้จะใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง

2. ขั้นตอนการขับเข้าลูกโคออกมา

เมื่อถุงน้ำครรภ์โผล่ออกมานแล้วประมาณสัก 10-20 นาที ก็จะเห็นส่วนปลายขาหน้าและจมูกโผล่ตามออกมาน แม่โคจะเบ่งแรงขึ้น ๆ จนหัวของลูกโคโผล่พ้นช่องคลอดออกมาน และหล่นลงพื้นภายใน 10-20 นาที

3. ขั้นตอนการขับออกจากออก

หากครรภ์ตามออกมากหรือหลุดออกมากภายใน 6 ชั่วโมงหลังคลอด ถ้าหากเกิน 12 ชั่วโมง แล้วยังไม่ออก แสดงว่าเกิดรถด้าน ต้องตามสัตวแพทย์มาช่วยเหลือแก้ไขต่อไป

การคลอดยาก

ถ้าแม่โคคลอดลูกไม่ได้ตามกำหนด ต้องรีบให้ความช่วยเหลือทันที มิฉะนั้นแม่โคและลูกโคอาจจะตาย ซึ่งถือว่าเป็นการสูญเสียเป็นอย่างมาก ซึ่งกว่าจะได้ลูกเพิ่มขึ้นตัวหนึ่งๆ จะต้องใช้เวลาเลี้ยงนานนับปี การคลอดยากที่เกิดขึ้นในโคที่พบร้อยๆ ฯ นักจะมีสาเหตุใหญ่ ๆ อยู่ 2 ประการคือ

1. สาเหตุที่เกิดจากแม่โค

- ปากมดลูกเปิดไม่เต็มที่หรือไม่เปิด มดลูกพลิก บิดตัว
- ซ่องคลอดแคบเล็กผิดปกติ หรือมีบาดแผลจากการคลอดครั้งที่แล้ว
- แม่โคอ่อนแอ เจ็บป่วยเนื่องด้วยไข้ตอนไก่ลักษณะ
- แม่โคไม่มีลมเบ่ง มดลูกไม่สามารถบีบตัวได้
- มดลูกบลิ้นหลักกอกoma
- ซ่องเชิงกรานของแม่โคมีขนาดเล็กกว่าปกติ

การเปิดปากมดลูกของโคในเวลาคลอดลูก

ก. ปากมดลูกไม่เปิด

ข. ปากมดลูกเปิดไม่เต็มที่

ค. ปากมดลูกเปิดเต็มที่

2. สาเหตุจากการผิดปกติของลูกโค

- ขนาดของลูกโค ใหญ่กว่าปกติ
- ลูกโคมีรูปร่างผิดปกติ เช่น หัวลูกบាដร บวมหน้ำ
- ท่าทางของลูกโคในมดลูกผิดปกติ

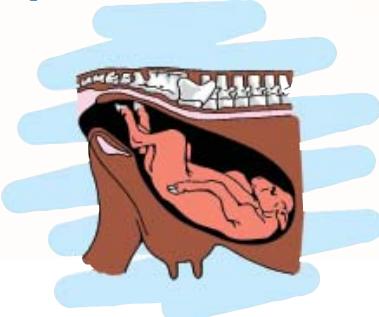

กារពั้ວຍ่างកໍາຄອດກີ່ພັດປັດ

ທ່າລູກໂຄນຂາງເຂາຫັ້ງ 4 ຂ້າງອອກ

ທ່າລູກໂຄນໜ່າຍທ້ອງເຂາຫລັງອອກ

ລູກໂຄນຂາງເສັນຫລັງອອກ

ທ່າລູກໂຄເກັນ (ສ່ວນທ້າຍ) ອອກ

ຂາໜ້າຫັ້ງສອງຂ້າງຈອບບ້າຍໃນມດລູກ

ຫວ່າຂອງລູກໂຄເລື່ອງໄປທາງດ້ານຫ້າຍ

การแก้ไขการคลอดยาก

ก่อนอื่นเราจะต้องตรวจสอบให้ทราบเสียก่อนว่าสัตว์มาจากอะไรแน่ และจะทำการแก้ไขได้ด้วยวิธีใดที่จะได้ผลดีที่สุด ถ้าหากเราไม่ชำนาญ ไม่สามารถช่วยเหลือแก้ไขได้ต้องรีบตามสัตวแพทย์มาให้ความช่วยเหลือต่อไป

ขั้นตอนวิธีการช่วยเหลือการคลอดยาก มีดังนี้คือ

วิธีที่ 1

จัดท่าทางของลูกให้มาอยู่ในท่าคลอดที่ปกติเสียก่อน ดังนี้

- โดยการดันลูกกลับเข้าไปข้างในมดลูก
- แล้วทำการหมุนตัวลูก หรือกลับตัวลูก
- เหยียดอวัยวะบางส่วนของลูกโคให้ยืดออก จากนั้นจึงค่อยออกแรงดึงขาลูกโคให้เข้ามาอยู่ในช่องคลอด จัดท่าลูกโคแล้วปล่อยให้แม่โคเบ่งคลอดลูกออกจากเมือง

ถ้าหากทำวิธีนี้แล้วยังไม่ประสบผลสำเร็จ ก็ต้องใช้วิธีต่อไป คือ

วิธีที่ 2

ช่วยดึงโดยใช้เชือกหรือไม้ผูกขาหน้าทั้งสองข้าง (ผูกที่ละข้าง) แล้วออกแรงดึงลูกให้ออกมาตามจังหวะแรงเบ่งของแม่โค (ใช้คนช่วยดึงข้างละ 1 คน) ถ้ายังไม่ประสบผลสำเร็จอีก ก็ทำวิธีอื่นต่อไป

วิธีที่ 3

ในกรณีที่เราตรวจพบว่าลูกโคบังมีชีวิตอยู่ เราควรทำการผ่าตัดเอาลูกออก (ควรให้สัตวแพทย์เป็นผู้กระทำ)

วิธีที่ 4

ในกรณีที่ตรวจพบว่าลูกโคตายอยู่ในท้องแล้ว เราแก้ไขโดยการใช้เครื่องมือชนิดพิเศษสอดเข้าไปในมดลูกแล้วดัดย่อyleo เอาส่วนของลูกออกจากที่ลักษัน ๆ วิธีนี้เรียกว่า “วิธีตัดย่ออยู่ลูกโค” (ควรให้สัตวแพทย์เป็นผู้กระทำ)

วิธีที่ 1 จัดท่าลูกโค

วิธีที่ 2 การช่วยดึง

วิธีที่ 3 การผ่าตัด

การแก้ไขคลอดยากเนื่องจากทำทางของลูกโคผิดปกติ

ลูกโคอยู่ในท่าขาหน้าซ้ายงอพับ

วิธีแก้ไข

1. เอาเชือกหรือโซ่ผูกขาหน้าซ้ายไว้ที่แผ่นรองมา
2. ดันลูกโคกลับเข้าไปข้างในมดลูก
3. เอาเมือล้วงเข้าไปในมดลูกดึงขาที่งอพับขึ้นจัดให้อยู่ในท่าคลอดปกติ

ท่าขาหน้าทั้งสองข้างหรือข้างเดียว

วิธีแก้ไข

1. เอาโซ่หรือเชือกผูกขาทั้ง 2 ข้าง
2. ดันลูกโคกลับเข้าไปในมดลูก
3. จับขาหน้าให้มาอยู่ข้างแก้มที่ละข้าง ๆ

ท่าหัวของลูกโคคว่ำลงติดหน้าอก

วิธีแก้ไข

1. ใช้เชือกหรือโซ่คล้องผูกขาหน้าทั้ง 2 ข้าง
2. พยายามดันตัวลูกโคให้กลับเข้าไปในมดลูก
3. ล้วงเมือช้อนดึงใต้คางลูกโคจัดให้อยู่ในท่าคลอดปกติ

ท่าลูกโคคอพับขึ้นด้านบน

วิธีแก้ไข

1. เอาเชือกหรือโซ่ผูกขาหน้าทั้งสองข้างไว้
2. พยายามดันตัวลูกโคให้กลับเข้าไปในมดลูก
3. ล้วงเมือช้อนดึงหัวลูกโคจัดให้อยู่ในท่าคลอดปกติ

วิธีการตึงลูกโคงจากช่องคลอด

รูป ก.

รูป ข.

รูป ก. ใช้เชือกหรือใช่ผูกคล้องขาหน้า ทั้งสองข้าง แล้วค่อยๆ ดึงให้ขาหน้า ทั้งสองข้างเหยียดออกแล้ว ดึงลูกโคงออก โดยใช้แรงคนเดียวเพียง 2 คน (ดึงข้างละ 1 คน) ไม่ควรใช้เครื่องมืออย่างอื่นช่วยดึง เพราะอาจจะทำให้เกิดอันตรายต่อแม่โโคได้ เช่น ช่องคลอด ฉีกขาด modulus ลิ้นทะลัก และผู้กำหนดที่ค่อยแก้ไข จะต้องพยายามดึงดันที่ปากช่องคลอดเอาไว้ป้องกัน modulus หลักออกอกรมา

รูป ข. เมื่อส่วนอกและห้องของลูกโคงผ่านส่วนปากช่องคลอดออกมาแล้ว ผู้ช่วยเหลือจะต้องเอา มือขวาช้อนรองรับตัวลูกแล้วเอามือซ้ายกดที่ปากช่องคลอดไว้กันไม่ให้มัดลูกทะลักและไม่ให้ลูกโคงกระแทกพื้นจนได้รับอันตรายได้

ในการช่วยเหลือแม่โโคคลอดยาก โปรดคำนึงถึง

- ความสามารถในการช่วยเหลือของตนเอง
- ความสะอาดทุกด้าน
- ถ้าช่วยเหลือการคลอดยากได้เร็วเท่าได้ ชีวิตแม่และลูกโคงจะยิ่งปลอดภัยมากขึ้นเท่านั้น

เมื่อท่านไม่สามารถช่วยเหลือแม่โโคคลอดยากแล้ว โปรดนึกถึง

- ปศุสัตว์ชำนาญ
- เจ้าหน้าที่ผู้สมเกียรติ, อาสาปศุสัตว์
- ปศุสัตว์จังหวัด
- โรงพยาบาลสัตว์ หรือคลินิกรักษาระดับทุกแห่ง

ปัญหาของแม่โคภายหลังการคลอด

รากค้าง ตามปกติรากของแม่โคจะหลุดออกหลังจากคลอดภายใน 2-4 ชั่วโมง หากเกิน 8 ชั่วโมง และรักยังไม่ออก ถือว่ารากค้าง

สาเหตุที่ทำให้รากค้างมีมาก many เช่น ขาดวิตามินหรือแร่ธาตุบางอย่าง การคลอดก่อนกำหนดหรือมีความผิดปกติของมดลูกโค เป็นต้น

มดลูกอักเสบ แม่โคที่ถูกข่าวยคลอดหรือรากค้าง มีโอกาสเกิดมดลูกอักเสบได้ง่าย เมื่อจะระมัดระวังเรื่องความสะอาดและสอดยาให้แล้วก็ตาม

ลักษณะที่อาจพบในมดลูกอักเสบ ได้แก่

1. มีหนองน้ำและเหม็นในหลอดออกซึ่งคลอด
2. เป็นปัสสาวะตลอดเวลา หรือปัสสาวะกระปริบกระปโลย
3. ในรายที่ไม่รุนแรง สัตว์อาจไม่แสดงความผิดปกติให้เห็นจนกระทั่ง เมื่อเป็นสัดแล้วจึงพบว่ามีเมือกจากซ่องคลอดมีลักษณะขุ่นและเหม็น

ผลเสียที่เกิดจากมดลูกอักเสบที่สำคัญ คือ ผสมไม่ติดจึงควรรีบแก้ไข โดยการแจ้งให้สัตวแพทย์ทำการรักษาและหลังจากแม่โคคลอดลูกทุกครั้งจะต้องหมั่นสังเกตหากความผิดปกติดังกล่าวจนกว่าจะหายทั้งหมด

ช่องคลอดหรือมดลูกทะลัก แม่โคจะเป็นดันส่วนปากช่องคลอด หรือ ส่วนของมดลูกของม้าภายในอกบางส่วนหรือห้องหมด และไม่สามารถหดกลับได้

สาเหตุ เกิดจากแม่โคอายุมาก กล้ามเนื้อบริเวณปากช่องคลอดหย่อน ไม่แข็งแรง หรือเกิดรากค้าง ขาดสารอาหารบางชนิด ระบบทางเดินอาหารติดเชื้อ ทำให้มีอาการห้องเสียเรื้อรังปวดเป็นมาก

ปัญหาอื่นๆ เช่น โรคไข้ന້ຳນໍມ อัมพาตหลังคลอด ดูร้ายไม่ให้ลูกดูดนม เต้านมอักเสบ ไม่มีน้ำนม ฯลฯ

การแก้ไขปัญหาของแม่โคภายหลังการคลอดที่ถูกต้องควรแจ้งให้สัตวแพทย์มาดำเนินการ อย่าแก้ไขเอง เพราะอาจทำให้แม่โคเป็นหม่นได้

2

การดูแลลูกโค

ลูกโคตั้งแต่แรกเกิดลีบอย่าنمเป็นระยะที่อันตรายมาก เกษตรกรควรเอาจริงแล้วเป็นพิเศษ

1. ทันทีที่ลูกโคคลอดออกมาน้ำนม

- เอาน้ำเมือกที่บริเวณปากหรือจมูกออกให้หมด บางครั้งอาจมีของเหลวค้างในทางเดินหายใจให้ช่วยโดยจับขาหลังยกขึ้นให้หัวห้อยลง
- หากลูกโคแน่นไม่หายใจ ช่วยดึงลิ้นออกมากจากปาก หรืออาจช่วยหายใจโดยการเป่าปากหรือพายปอดเมื่อคลอดจนหายใจหรือไอ แสดงว่าชีวิตของลูกโคเริ่มขึ้นแล้ว
- ใช้ผ้าเช็ดถูให้ทั่วตัวลูกโคให้แห้งหรือใช้น้ำเกลือทาลูกโคเพื่อกระตุนให้แม่โคเลี้ยงลูก
- ใช้ด้ายผูกสายสะตือห่างจากพื้นท้องประมาณ 5 เซนติเมตร ใช้กรรไกรสะกดตัดแล้วทายาทิ่งเจือรோโอดีน เพื่อป้องกันสะตืออักเสบ และໄสเลื่อน
- ปกติโคจะลูกขึ้นยืนกินนมแม่โคภายใน 1 ชั่วโมง หลังคลอด
- นมโคระยะแรแรกเรียกว่านมน้ำเหลือง สำคัญมากที่สุด มีคุณค่าสูง และมีภูมิต้านทานโรค ต้องให้ลูกโคกินให้ได้โดยเร็วที่สุด
- หากลูกโคไม่สามารถกินนมได้เอง ควรจับอุ้มให้ดูดนมหรือรีดนมจากแม่มาป้อนให้โคกิน ภายใน 3-4 ชั่วโมงหลังคลอด จนกว่าลูกจะแข็งแรง
- แม่และลูกโคคลอดใหม่ไม่ควรปล่อยตามผู้ ควรแยกเลี้ยงให้แข็งแรงดีก่อน

2. การอย่า�มลูกโค เกษตรกรที่ไว้มักจะปล่อยให้ลูกอยู่กับแม่โคจน์ กระทั้งแม่คลอดลูกตัวใหม่ ซึ่งจะมีผลเสียต่อสุขภาพแม่โคห้อง จะทำให้สุขภาพแม่โคทรุดโทรมมีผลให้การเป็นสัดครั้งต่อไป ปล่าช้า และให้ลูกห่างอกไป แทนที่จะได้ลูกปีละ 1 ตัวตามปกติ ดังนั้นจึงควรอย่า�มลูกโคเมื่ออายุ 6-7 เดือน ทั้งนี้ให้คำนึงถึงสุขภาพลูกโคด้วย

แผนการดูแลสุขภาพโค

อายุโค	การปฏิบัติ
อายุ 3 อาทิตย์ - 1 เดือน	ถ่ายพยาธิตัวกลมครั้งที่ 1
อายุ 6 อาทิตย์	ถ่ายพยาธิตัวกลมครั้งที่ 2
อายุ 3-8 เดือน	ฉีดวัคซีนป้องกันโรคบูรุเซลโลชีสลูกโคตัวเมีย
อายุ 4 เดือน	ฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยเข็มที่ 1
อายุ 4 เดือน	ทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์
อายุ 5 เดือน	ฉีดวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยเข็มที่ 2 (ต่อไปฉีดซ้ำทุก 6 เดือน)
อายุ 6 เดือน	ฉีดวัคซีนโรคคอบworm (เยมิรายิกเชพติซีเมีย) (ซ้ำทุก 1 ปี)
อายุ 8 เดือน - 1 ปี	ถ่ายพยาธิตัวกลมครั้งที่ 3 และถ่ายช้ำทุก 6 เดือน ตรวจสอบโรคพยาธิใบไม้ในตับ และทำการถ่ายพยาธิในพื้นที่มีการติดโรคนี้ และควรถ่ายช้ำทุก ๆ 6 เดือน
อายุ 1 ปี	ตรวจโรคแท้งติดต่อและวัณโรคประจำปี

โรคที่พบได้เสมอในลูกโค

โรคปอดบวม

เกิดจากการติดเชื้อจุลทรรศน์ในทางเดินหายใจ สัตว์จะเข้ม น้ำมูกไหล มีไข้ หายใจลำบาก และอาจมีความผิดปกติของระบบหัวใจร่วมด้วยมักเกิดในระยะที่อากาศเปลี่ยนแปลงและในฤดูฝน ลูกโคที่เป็นโรคพยาธิจะมีสุขภาพอ่อนแอกล้ามการป่วยด้วยโรคนี้

การรักษาที่ได้ผลดีต้องทำดังต่อไปนี้โดยใช้ปฏิชีวนะ เช่น เตต้าไซคลิน คลอ雷เมฟินโคล ฯลฯ หรือใช้ยาซัลฟ้า และควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมร่วมไปกับการรักษาด้วย

ท้องร่วง

ลูกโคที่ท้องร่วงจะมีอุจจาระประอะบริเวณก้นและโคนหาง หายใจเร็วขึ้น อุณหภูมิอาจปกติหรือสูงขึ้นเล็กน้อย ผอมไม่romo ลูกโคอาจตะไบ มีสาเหตุมาจาก

1. ลูกโคได้รับเชื้อจุลทรรศน์เข้าไปในทางปาก
2. ได้รับน้ำนมมากเกินไปหรือเปลี่ยนอาหารฉับพลัน
3. มีพยาธิ ขาดวิตามิน เครื่องดื่มน้ำเหลือง ลูกโคอ่อนแอกล้ำมือ ง่ายต่อการติดเชื้อ การรักษาด้วยการใช้ยาปฏิชีวนะหรือซัลฟ้า และยาสมานลำไส้จะต้องควบคู่ไปกับการคันหนาสาเหตุและแก้ไข ในรายที่อ่อนแอกมากจำเป็นต้องให้สารบำรุง และเสริมเกลือแร่วร่วมด้วย

ไส้เลื่อน

เป็นการทางลักษณะของอวัยวะในช่องท้องไปอยู่ในชั้นใต้ผิวนังมักพบบริเวณสะโพก ขาหนีบ และถุงอณฑะเท้าใจว่าเป็นกรรมพันธุ์ เราสามารถแก้ไขได้โดยพยุงกล้ามหน้าท้องด้วย แบบพ้ายดีมีภาวะในตัวพันรอบเอวไว้ระยะหนึ่ง จะได้ผลดีในรายที่ช่องเปิดของไส้เลื่อนไม่ใหญ่จนเกินไปนัก ช่องนี้จะปิดได้เองเมื่ออายุเกิน 6 ปีไปแล้ว แต่ถ้าช่องใหญ่มากอาจต้องใช้การผ่าตัดเมื่อลูกโคอายุ 2-3 เดือนขึ้นไป

โรคปอดบวม

ท้องร่วง

ไส้เลื่อน

สะดีอักเสบ

สะดีอักเสบอาจส่งผลให้ลูกโคตายด้วยโรคบาดทะยัก โรคปอดบวม หรือข้อชาอักเสบตามมาได้ จึงควรเอาใจใส่สะดีอักเสบโดยตลอดกว่าจะแก้ไขแล้วไม่มีปัญหา

สะดีอักเสบในลูกโคมักเกิดจากความบกพร่องในการตัดสายสะดีอีกและความสกปรกของพื้นคอก อาการที่สังเกตพบได้แก่ สะดีอื้นและเป็นหนองมีกลิ่นเหม็น ลูกโคเย็นหลังโคงและซึม

การแก้ไข

- จับลูกโคคนอนตะแคง ไนนวนบริเวณรอบสะดีอีให้กว้าง

- ทำความสะอาดแผลด้วยน้ำสะอาดหรือน้ำยาฆ่าเชื้อ เช็ดล้างอาบนองออกให้หมด ถ้าแผลเป็นโพรง ให้ใช้สำลีพันปลายไม้สอดเข้าไปทำความสะอาด
- ถ้าเกิดเป็นถุงฟี ให้กรีดผ่าปากถุงฟีออกให้กว้างพอ แล้วชุดทำลายถุงฟีให้หมด
- เช็ดแผลด้วยทิงเจอร์โออิดีน
- ถ้าเป็นฟีหรือเม็ดโพรง ให้ยัดหมุดและรักษาเช่นเดียวกับการรักษาฟี
- พนยาภันแมลงตอม
- ล้างแผลใส่ยาทุกวันจนแผลหาย

ข้อข่าวบวม

สาเหตุ 1. มักเกิดจากการตัดสายสะดีอีไม่ดี ทำให้เชื้อโรคเข้ากระсталอยู่ และเข้าข้อ

2. การเลี้ยงลูกโคตามพื้นคอกที่หยอด สกปรก

อาการ ลูกโคมีข้อข้าอักเสบบวมร้อนทำให้ลูกยาก เจ็บปวด และมักมีปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น ปอดบวม ภาวะโลหิตเป็นพิษ

การรักษา ถ้ามีแผลให้รักษาแผล และเลือกให้ยาปฏิชีวนะ เช่น ยาเพนนิซิลลิน และสเตโรป็โนมัยติน พร้อมจัดให้ลูกโคอยู่ในคอกที่สะอาดและแห้ง มีฟางที่สะอาดปูรองนอนป้องกันข้อที่อักเสบเสียดสีกับพื้นคอก

ปัสสาวะปนเลือด

ในลูกโคที่กินน้ำมากและอาหารไม่พอเพียงจะทำให้ลูกโคปัสสาวะปนเลือด ถ้าลูกโคไม่แสดงความผิดปกติอื่นใดก็ไม่เป็นอันตรายเพียงลดปริมาณน้ำที่ให้ลงอาการก็จะหายไปเอง ถ้ามีการติดเชื้อ ลูกโคจะแสดงอาการร้าย ซึ่งไม่กินอาหารในกรณีนี้ควรพิจารณาให้กินยาปฏิชีวนะร่วมด้วย

กระดูกอ่อน

สาเหตุ ขาดแคลนเชียม

อาการ ลูกโคเกิดใหม่จะยืนไม่มั่นคง อาจพบอาการขาโคง ข้อเท้าพับในระยะแรกคลอด

การรักษา ในรายที่เมื่อรุนแรงให้เสริมแคลนเชียม พอสฟอรัส และให้维ิตามินดีจำนวน 2-3 ครั้ง อาการจะดีขึ้น ถ้าข้อเท้าพับมากอาจต้องทำการพาบนำบดหรือพันผ้า蕨蕨ไก่

โรคผิวหนังที่เกิดจากเชื้อรา

ส่วนใหญ่ของโรคผิวหนังชนิดนี้เกิดขึ้นเนื่องจากความชื้น และความสกปรกของโรงเรือนและสิ่งปูนนอนลักษณะอาการจะเป็นแผลวงกลม ขอบแผลนูนสูงขนาด 3-5 เซนติเมตร ไม่มีอาการคัน พบริเวณหัวคอด ตามลำตัว ใกล้ ใหร์รักษา ก่อนอาการจะลุก laminate เป็นทั่วตัว

การรักษา ใช้สบู่ถูแผ่ให้ทั่วใบหน้าให้สะอาดเพื่อเวลาหายจะได้ถึงผิวหนังยาที่ให้ผลดีคือ ทิงเจอโรไอโอดีน 2% ทาทุกวันวันละครั้ง จนหาย

ปัสสาวะปนเลือด

โรคกระดูกอ่อน

โรคผิวหนัง

3

โรคโคงและการป้องกันรักษา

โรคในสัตว์หมายถึงอะไร

โรคที่เกิดขึ้นในสัตว์ หมายถึง การที่สภาพร่างกายสัตว์แสดงอาการผิดปกติไปจากเดิม เนื่องจากร่างกายไม่สามารถทำงานตามปกติได้ จึงทำให้เกิดอาการที่เรียกว่าป่วย เช่น การมีไข้ หายใจผิดปกติ เป็นอาหาร ร่างกายชูบผอม ฯลฯ แบ่งออกเป็น 2 พากคือ

1. **โรคธรรมดា** คือโรคที่เกิดขึ้นเฉพาะกับสัตว์ตัวใดตัวหนึ่งเท่านั้น ไม่มีการระบาดไปยังสัตว์ตัวอื่นๆ ได้ และสามารถที่จะรักษาให้หายได้ เช่น โรคปอดบวม ห้องเสีย

2. **โรคระบาด** คือ โรคที่เกิดขึ้นแล้วจะสามารถแพร่ระบาดจากสัตว์ตัวหนึ่งไปยังสัตว์ตัวอื่นได้ในเวลาอันรวดเร็ว เช่น โรคป่าและเท้าเปื้อย โรคแท้งติดต่อ โรคแอนแทรกซ์ โรคคอบวม (เอโนราียิกเซฟตี้เมีย)

โรคธรรมดาที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปจะทำการรักษาได้ผล แต่สำหรับโรคระบาด ต้องใช้การป้องกันไม่ให้เกิดโรคขึ้น ทั้งนี้เนื่องจาก

1. โรคระบาดมักทำให้สัตว์ล้มป่วยหรือตายหลายตัวในเวลาใกล้เคียงกัน สร้างความเสียหายแก่เกษตรกรและเศรษฐกิจของประเทศอย่างร้ายแรง
2. โรคระบาดบางโรคจะรุนแรงมาก อาจทำให้สัตว์ตายในทันที โดยไม่แสดงอาการป่วยให้เห็น และบางโรคอาจติดต่อถึงคนได้ เช่นโรคแอนแทรกซ์
3. โรคระบาดเป็นโรคที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว กว่าเจ้าของจะทราบก็สายเกินกว่าที่จะทำการแก้ไขได้ทัน
4. โรคระบาดส่วนมาก ไม่มียา.rักษาโดยเฉพาะ เป็นการรักษาตามอาการเท่านั้น ส่วนมากรักษาไม่ได้หรือเสียค่ารักษามาก ไม่คุ้มค่า

สาเหตุโน้มบำกทำให้เกิดโรคในโค ได้แก่

- สภาพการเลี้ยงดู เช่น เลี้ยงปนกับสัตว์ฟุ่งอื่น คอกชื้นและ อาหารไม่เหมาะสม อญี่อย่างแอกอัด คอกอกสักปราก ฯลฯ
- สิ่งแวดล้อม เช่น อากาศร้อนจัด พื้นที่ลุ่มแห้งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค แมลง
- อายุ เพศและพันธุ์ของสัตว์ บางโรคเป็นกรรมพันธุ์และบางโรคเกิดกับลูกโคได้ง่ายกว่าแม่โค หรืออาจเป็นลักษณะเฉพาะตัวของโคเอง

วิธีการติดต่อของโรค

- ทางตรง** โดยการสัมผัสโดยตรงระหว่างสัตว์ป่วยและสัตว์ดี เช่น สัตว์ที่อยู่เป็นฝูง หนาแน่น การขยับย้าย ตลาดนัดค้าสัตว์ เชื้อโรคจะติดต่อทางการกิน เลีย ดูดนม บ้าดแพล นัยน์ตา ผิวหนัง ผสมพันธุ์ หายใจ เชื้อโรคบางชนิดอาศัยอยู่ในร่างกายสัตว์ปกติโดยไม่ทำอันตรายต่อสัตว์ต่อเมื่อสัตว์อ่อนแอเชื้อจะรุนแรงขึ้นทำให้สัตว์ป่วยและตายได้ เช่น โรคคอมวูม (โรคเยื่อร้ายิกเพตซีเมีย)
- ทางอ้อม** เพราะติดต่อจากสัตว์ป่วยไปสู่สัตว์ปกติโดยอาศัยพาหะโรคที่อยู่รอบ ๆ สัตว์ป่วย แบ่งได้เป็น 2 ชนิด
  - พาหะมีชีวิต** เช่น แมลงวัน ยุง หมี เหา ไร นก หนู สุนัข ที่สำคัญคือคน
  - พาหะที่ไม่มีชีวิต** เช่น น้ำ อาหาร รองเท้า เสื้อผ้า อุปกรณ์ ของเสีย ดิน ฝุ่นละอองในอากาศโดยลมพัดเอาเชื้อโรคไปได้ไกล

มาตรการป้องกันโรค

โรคระบาดในสัตว์นั้นมีโอกาสเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทำความเสียหายให้กับเกษตรกรทุกคนดังนั้นเพื่อป้องกันโรคของตนเองและประเทศชาติจึงควรปฏิบัติตามดังนี้

1. มาตรการการสุขาภิบาล

- 1.1 ก่อนนำสัตว์ใหม่เข้ามาเลี้ยงในฟุ่ง ต้องแยกเลี้ยงเพื่อกักดูอาการอย่างน้อย 15 วัน เพื่อให้แน่ใจว่าไม่เป็นโรค รวมถึงโรคบางชนิดที่ไม่สามารถดูได้ด้วยตา จำเป็นที่สัตวแพทย์จะต้องทำการตรวจให้แน่ใจก่อน เช่น วัณโรค หรือบูฐะเซลล์ซิลล์
- 1.2 แยกสัตว์ตัวที่ป่วยออกจากฟุ่ง จนกว่าจะรักษาหาย สิ่งขับถ่ายจากสัตว์ต้องกำจัดโดยการเผา ฝัง และใช้น้ำยาเชือโรคพ่นหรือล้างในโรงเรือน คอก อุปกรณ์ ให้ทั่วทั้ง 1-2 ครั้ง
- 1.3 หากมีสัตว์ป่วยในเวลาใกล้เคียงกันหลายตัว ต้องแจ้งให้สัตวแพทย์มาตรวจสอบโดยโรคทันที
- 1.4 ไม่ควรใช้ผู้ดูแลสัตว์ป่วยไปดูแลสัตว์ที่ไม่ป่วย เพราะเชื้อโรคอาจติดไปกับคนเลี้ยง เสื้อผ้า มือ เท้า ฯลฯ ไปสู่สัตว์ในฟุ่งที่ปกติได้
- 1.5 ระมัดระวังการเข้าออกของคน สัตว์ และยานพาหนะผ่านเขตที่มีโรคระบาด เพราะอาจทำให้เชื้อแพร่กระจายได้
- 1.6 ไม่ควรบริโภคสัตว์ที่ป่วยหรือเป็นโรคระบาดตาย
- 1.7 ผู้เลี้ยงสัตว์ควรศึกษาเรื่องโรคสัตว์ให้เข้าใจอย่างแท้จริง

2. ฉีดวัคซีนป้องกันโรคตามกำหนด

โรคระบาดสัตว์มีโอกาสเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และสร้างความเสียหายและยุ่งยากมากมาย จึงต้องฉีดวัคซีนเพื่อสร้างความต้านทานให้แก่โคไว้เสมอ

ป้องกันเชื้อโรคเข้าสู่ฟาร์ม

ทำลายเชื้อโรค

ฉีดวัคซีน

วัคซีน

วัคซีน คือสารที่ใช้กระตุนร่างกายให้สร้างภูมิต้านทานโรค ช่วยป้องกันโรคซึ่งอาจเป็นอันตรายถึงตายหรือเกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจขึ้นได้ วัคซีนใดที่สำคัญได้แก่ วัคซีนปอกและเท้าเปื้อย, วัคซีนเอโนรา夷ิกเซฟติซีเมีย, วัคซีนแอนแทรกซ์, วัคซีนบูฐาลโลซีล เป็นต้น

กำหนดการฉีดวัคซีนป้องกันโรค (โคระนีอ)

วัคซีน	อายุสัตว์	วิธีใช้	ขนาดวัคซีน	มีภูมิคุ้มกันโรคหลังฉีดวัคซีน	คุ้มโรคนาน	การเก็บรักษา	หมายเหตุ
ปอกและเท้าเปื้อย	4 เดือนไป	ใต้ผิวนัง	2 ม.l.	21-30 วัน	6 เดือน	เก็บในตู้เย็น	
คอพบวม	4 เดือนไป	กลั้มเนื้อ	1 ม.l.	21 วัน	1 ปี	อุณหภูมิ	
แอนแทรกซ์	4 เดือนไป	ใต้ผิวนัง	1 ม.l.	14-21 วัน	1 ปี	4-6 °C ห้อง	ฉีดเฉพาะพื้นที่เคย์มีโรคระบาด
แบบคลเลก	4 เดือนไป	ใต้ผิวนัง	5 ม.l.	21 วัน	6 เดือน	เก็บในช่องแข็ง	
แท้งติดต่อ	3-8 ค. เพศเมีย เท่านั้น	ใต้ผิวนัง	2 ม.l.	21 วัน	7 ปี	แข็ง	ฉีดครั้งเดียว ตลอดชีวิต สัตว์

สิ่งที่พยุงเสียงต้องทราบก่อนการฉีดวัคซีนให้แก่สัตว์

- ฉีดวัคซีนให้แก่สัตว์ที่มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง และไม่เป็นโรคเท่านั้น เพื่อความสะดวกควรร่วมกันจัดทำซองฉีดวัคซีนประจำออกหรือประจำหมู่บ้านเตรียมไว้
- ศึกษารายละเอียดการเก็บรักษา และการใช้วัคซีนตามคำแนะนำเฉพาะของวัคซีนแต่ละชนิด เพื่อให้วัคซีนมีประสิทธิภาพดีที่สุด
- ใช้วัคซีนตามคำแนะนำของสัตวแพทย์เท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีโรคระบาดเกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดโรคระบาดในบริเวณใกล้เคียง
- ต้องใช้วัคซีน ก่อนวันหมดอายุที่แจ้งไว้ข้างขวด
- อย่าให้วัคซีนถูกความร้อนหรือแสงแดดและให้วัคซีนให้ครบตามขนาดที่กำหนดไว้

6. อาย่าให้วัคซีนแก่สัตว์ที่กำลังจะนำไปปั่นเป็นอาหาร
7. วัคซีนที่เหลือจากการใช้คราวทึ้งเสีย เพื่อหลีกเลี่ยงจากการป่นเปื้อนด้วยเชื้อโรคอื่น ซึ่งจะทำให้คุณภาพวัคซีนลดลง
8. ขาดบรรจุวัคซีนหรือภาชนะที่ใช้ในการผสมวัคซีนเมื่อใช้แล้วควรต้มหรือเผาทำลายเชือก่อนทิ้ง
9. ส่วนมากแล้วสัตว์จะมีความคุ้มโรคได้ภายในหลังการให้วัคซีนแล้วประมาณ 15 วัน หากใดได้รับเชื้อโรคระยะนี้อาจป่วยเป็นโรคได้
10. ต้องให้วัคซีนเข้าเมื่อหมดระยะเวลาความคุ้มโรคของวัคซีนแต่ละชนิด
11. วัคซีนแบบที่ต้องผสมกับน้ำยาละลายเมื่อผสมแล้วต้องใช้ให้หมดภายใน 2 ชั่วโมง ระหว่างนั้นต้องเก็บในกระติกน้ำแข็ง
12. สัตว์บางตัวอาจเกิดอาการแพ้หลังฉีดวัคซีน ดังนั้นจึงควรกักกรองสั้งเกต อาการสัตว์ไว้ในที่ร่ม ภายหลังฉีดวัคซีนแล้ว ประมาณ 1 ชั่วโมง ถ้าเกิดอาการแพ้ขึ้นให้สัตวแพทย์รักษา
13. วัคซีนที่เลือมสภาพ หมดอยู่ มีการป่นเปื้อน หรือสีของวัคซีนเปลี่ยนไปห้ามนำมาใช้
14. การฉีดวัคซีนให้ได้ผล ต้องพยายามฉีดให้แก่สัตว์ทุกดัวในหมู่บ้าน ยิ่งปริมาณสัตว์ที่ได้รับวัคซีนมาก ระดับภูมิคุ้มกันโรคในฝูงก็ยิ่งสูง โอกาสที่โรคจะเข้าไปประจำตัวได้จึงมีน้อย
15. สัตว์จะป่วยหลังจากได้รับเชื้อโรคหรือไม่ขึ้นอยู่กับปริมาณและความรุนแรงของเชื้อโรคที่เข้าสู่ร่างกายหากเชื้อโรคมีปริมาณและความรุนแรงมากอาจทำให้สัตว์เป็นโรคได้
16. **ไม่ควรหวังผลจากการฉีดวัคซีนแต่เพียงอย่างเดียว การป้องกันการติดโรคจากแหล่งอื่น การจัดการและการสูขาภิบาลที่ดีจะช่วยป้องกันการเกิดโรคได้ดีที่สุด**

โรคระบาดที่สำคัญของโค

โรคปากและเท้าเปื่อย

เป็นโรคระบาดชนิดเจียบพลันเกิดในสัตว์กีบคู่ทุกชนิด เช่น โค กระเบื้อง สุกร แพะ แกะ โครนีติดต่อกันได้ง่าย แพร่กระจายอย่างรวดเร็วเมื่อเกิดระบาดแล้ว ควบคุมให้ส่งบลงได้ยาก จะเป็นโรคที่มีความร้ายแรงที่สุดโรคหนึ่งของประเทศไทย เพราะทำให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างมาก

เกิดจากเชื้อไวรัส ในประเทศไทย มี 3 ชนิด คือ ชนิดโอด ชนิดเอ และชนิดเอชีวัน

การติดต่อ

- โดยการที่สัตว์กินเอาเข้าไปโรคที่อยู่ปะปนกับอาหาร น้ำหรือหญ้า

- โดยการหายใจเข้าที่ปะปนอยู่กับอากาศและฝุ่นละออง โดยการพาของลม

- การเคลื่อนย้ายสัตว์หรือชาภสัตว์ที่เป็นโรค ก็จะทำให้เข้าแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว

- คนที่เข้าไปในพื้นที่หรือบ้านที่มีโรคระบาดอยู่แล้ว เข้าไปจะติดมากับรองเท้า เสื้อผ้า และตามร่างกาย แล้วนำเข้าไปแพร่ระบาดไปยังผู้อื่นต่อไป

ในโคและกระเบื้องจะเป็นโรคเนื้ายกกว่าลักษณะนิ่น ๆ โดยจะเริ่มเกิดเป็นเม็ดตุ่มที่เยื่อชั้นบริเวณปากและจมูก หรือที่หัวนมและเต้านม ไข้จะสูงเบื้องอาหาร น้ำลายไหลฟูมปาก จากนั้นอีกประมาณ 24 ชม. เม็ดตุ่มนี้จะแตกออก ต่อมมาลักษณะเจ็บเท้าพื้นกีบbam เป็นแผลขึ้นอาการอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได คือ สัตว์ที่ห้องอาจแท้งได ลูกสัตว์จะดูดนมอาจตายได

การควบคุมและป้องกันโรค

- ฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย

- การฉีดช่วงแรกต้องฉีด 2 ครั้ง โดยครั้งที่สองเป็นการฉีดกระตุ้นให้ภูมิคุ้มโรคสูงขึ้นห่างจากครั้งแรก 3-4 อาทิตย์ จากนั้นจึงฉีดทุก ๆ 6 เดือน

- เมื่อพบลักษณะป่วยสงสัยว่าเป็นโรคปากและเท้าเปื่อยต้องรีบแจ้งปศุสัตว์ อำเภอท้องที่มาดำเนินการควบคุมโรคทันที

ໂຄເຂົມຮາຍັກເພື່ອຕີເມີຍ

โรมนีเกิดแก่ โค กระปือ จะมีระบาดอยู่ทั่วไปในประเทศไทย เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย โดยธรรมชาติอาจพบร่องรอยในร่างกายของสัตว์ที่สมบูรณ์เป็นปกติ แต่เชื้อนี้ยังไม่ได้ทำอันตรายให้แก่สัตว์ประการใด ต่อเมื่อร่างกายอ่อนแอและไม่สมบูรณ์ เชื้อโรมนีจะเริ่มแสดงปฏิกิริยาทำให้เกิดเป็นพิษต่อร่างกาย และแพร่ระบาดลุก浪ตามติดต่อสัตว์อื่นต่อไป

การติดต่อโดยเชือกเข้าทางแผลที่ผิวนังหรืออยู่บนในช่องปากโดยการกินหอยๆ หรือน้ำที่มีเชือกชนิดนี้ปะปนอยู่เข้าไป

โรคนี้พบได้ทั้งชนิดเฉียบพลันร้ายแรง โดยสัตว์ป่วยจะตายทันทีก่อนแสดงอาการให้เห็น หรือป่วยเรื้อรัง แสดงอาการอยู่นาน โคจรทันต่โครโคได้ดีกว่ากระเบื้องส่วนในกระเบื้องจะแสดงอาการร้ายแรงคือ เมื่อเริ่มป่วยจะมีไข้สูง น้ำลายไหลฟุ้มฟาย หยุดกินอาหาร ซึม หายใจลำบาก หายใจลำบากท้องจะผูกต่อม้าท้องจะร่วงปวดเดียง และอาจมีเลือดปนอุจจาระ อาการเด่นชัด คือ บริเวณคอจะบวมและลามไปได้ทางแก้ม บริเวณที่บวมนั้นตอนแรกคล้ายจะนุ่มต่อมากจะแข็งขึ้น สัตว์จะยืนศีรษะไปข้างหน้า ไอ เวลาหายใจเข้าออกมีเสียง ลิ้นบวมห้อย จุกปาก น้ำมูก น้ำตาไหล ปอดบวม หากไม่ได้รับการรักษาใน 12-24 ชั่วโมง จะตายเนื่องจากหายใจไม่ออก

การป้องกัน

ทำได้ด้วยการฉีดวัคซีนในสัตว์อายุ 4 เดือนขึ้นไป และฉีดซ้ำทุกๆ 1 ปี

การรักษา

เมื่อพบว่าสัตว์ป่วยด้วยอาการดังกล่าวให้วรรณเจ็บปอกครองท้องที่หรือเจ้าน้ำที่ปศุสัตว์ทราบทันที หากสัตว์ที่ตายต้องเน่าหรือฝังไม่ควรจะชำแหละเนื้อไปรับประทาน เพราะเป็นทางทำให้โรคระบาดกว้างขวางออกไปอีก

โรคแอบแทรกซ

โรคนี้เรียกอีกอย่างว่า โรคกาลี เป็นโรคระบาดที่ร้ายแรงมากเป็นในสัตว์ เกือบทุกชนิด รวมทั้งคน

สาเหตุ เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย

การติดต่อ โรคนี้ติดต่อได้โดยการกินอาหาร น้ำหรือสิ่งอื่นๆ ที่มีเชื้อ ปะปนเข้าไป หรือโดยแมลงปีกแข็ง หรือแมลงดูดเลือดก็สามารถนำโรคไปได้ ในคนส่วนมากจะติดได้โดยการกินเนื้อสัตว์ที่เป็นโรคหรือจับดอง ชาอกสัตว์ หมักสัตว์ หรือคอกกรรมทั้งสิ่งปูรองอื่นๆ ในคอกสัตว์ที่เป็นโรค

อาการ

ชนิดเดียวบลัน จะป่วยอย่างทันทีทันใดเมื่อการหอบชักดิ้นเลือดไหลออกทางจมูก ปาก และตามทุก部分 สัตว์จะตายในไม่กี่ชั่วโมง

ชนิดร้ายแรง สัตว์จะมีไข้สูงหลายวัน มีอาการบวมตามข้อ แข็ง ขา และที่ต่างๆ เช่น หน้าอก และหัว ในคนและสุกรจะมีตุ่มบวมแดง มีน้ำเหลืองเป็นตามผิวนัง ต่อมมาจะหอบหายใจขัดแน่นหน้าอก ชัก และตายใน 1-2 วัน แล้วมีโลหิตออกตามทวารต่างๆ เช่นเดียวกับในสัตว์ทั่วๆ ไป

รายที่เป็นอย่างเรื้อรัง จะมีไข้เล็กน้อย บวมตามส่วนต่างๆ ต่อมมาจะผอม แห้งจนหมดกำลังด้วย ลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งของโรคนี้คือ ชาอกจะไม่แข็งตัวและเน่าเร็วมาก

การควบคุมและป้องกันโรค

โรคนี้เป็นโรคระบาดที่ร้ายแรงและติดต่อถึงคนได้ จึงต้องระวังให้มาก ถ้าสงสัยว่าสัตว์ตายด้วยโรคนี้ห้ามแล่เนื้อหรือถูกต้องเป็นอันขาด ควรแจ้งให้ผู้ปกครองท้องที่ หรือเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ทราบโดยเร็ว สำหรับชาอกให้ผงให้ลึกที่สุด แล้วโรยปุ๋นขาวทับ เพื่อป้องกันมิให้โรคแพร่ออกไป

การป้องกันโรคในพื้นที่ เคยมีการระบาดของโรคนี้ให้ฉีดวัคซีนป้องกัน เมื่อสัตว์หย่านม จะมีภูมิคุ้มโรคนาน 1 ปี และควรทำวัคซีนซ้ำๆ 1 ปี

วันโรคในโค

เป็นโรคติดต่อชนิดเรื้อรัง ซึ่งเป็นในสัตว์เลี้ยงทั่วๆ ไป เช่น โค ม้า สุกร สุนัข เมว่า ไก่ และสามารถติดต่อถึงคนได้ด้วย

สาเหตุ เกิดจากเชื้อแบคทีเรียชนิดหนึ่ง เชื่อว่าจะทนทานมากต่อสภาพดินฟ้าอากาศทั่วๆ ไป

การติดต่อในสัตว์

โรคนี้สามารถติดต่อได้หลายทางด้วยกัน คือ

- โดยทางหายใจเข้าผ่านระบบทางเดินหายใจ
- โดยการกินอาหารและน้ำที่มีเชื้อวันโรคเข้าไป
- เชื้อเข้าทางบาดแผล

อาการในสัตว์

อาจสังเกตจากอาการภายนอกได้บ้าง เช่น การเบื่ออาหาร ชูบผอม น้ำเหลืองลดลงอย่างรวดเร็ว ผิวนังหยาบขันด้านขวา ไอ เมื่อออกกำลัง ถ้าไอมากๆ จะมีเสมหะ ท้องมาก และอาจมีอุจจาระร่วง ถ้าเป็นที่เต้านมจะทำให้เต้านมบวมขยายใหญ่และแข็ง แต่ไม่เจ็บปวด นมจะลด น้ำนมเสื่อมกระแท้ไม่มีน้ำนมเลย

การควบคุมและป้องกันโรค

ทำการทดสอบโรคประจำปีโดยทุกตัวด้วย “ทูเบอร์คิวลิน” โดยเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ เมื่อพบว่าตัวใดเป็นโรคให้กำลายเสีย

ชูบผอม

การทดสอบวันโรค

ໂຄແກ້ງຕິດຕ່ວ (ບຣຸເຊລໂລຊີສ)

โรคนี้เป็นโรคหนึ่งที่จะทำให้สัตว์เลี้ยงแห้งลุก เป็นแก่ โอด กระบือ สุกร แพะ แกะ และคนก็สามารถติดโรคนี้ได้

สาเหตุ เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย

การติดต่อในสัตว์ จะติดต่อได้โดยการกินหรือเลียสิ่งที่ขับออกมายังสัตว์ที่แท้จริง และโดยการผสมพันธุ์ เชื้อโรคสามารถเข้าไปทางผิวนังและทางตาได้

การติดต่อในคน โดยมากจะติดโทรศัพท์หากกิจกรรมทางการค้าหรือที่มีเชื่อและยังไม่ผ่านการปรุงสุก่อน เช่น เนื้อ นม หรือโดยการจับต้องวัสดุที่เป็นโรค

อาการ สัตว์ที่เป็นโรคนี้จะไม่มีอาการผิดปกติแต่อย่างใด แต่สัตว์ตัวเมีย มักจะแท้ท้องลูก หรือให้ลูกไม่แข็งแรง รักด้างหลังจากคลอด มีน้ำเมือกออกอกรามจากช่องคลอด โดย กระบวนการขับถ่ายลูกอ่อนจะชะงักบรวมตัว ไม่มีความกำหนดและเป็นหมัน ข้อที่ขาอาจบรวมได้ ทำให้ขาเข็ม เดินกระ理想信念

การควบคุมและป้องกันโรค

- จัดวัสดุชีนให้แก่ลูกค้า เพศเมียที่อายุ 3-8 เดือน เพียงครั้งเดียวตลอดชีวิตสัตว์แล้ว ควรจะรู้ที่หูข้างขวา 2 รู เพื่อจะได้ทราบว่าจัดวัสดุชีนแล้ว
  - ให้สัตวแพทย์ทำการตรวจเลือดโดยทุกตัวในฝูงทุกๆ 6 เดือน เพื่อป้องกันโรคแพร์ไปทำความเสียหายให้แก่โคในฝูง
  - ทำลายสัตว์ที่ป่วยหรือสองสัญญาป่วยและสิ่งขับถ่ายของสัตว์ที่ป่วย
  - ไม่ควรขายโคที่เป็นโรคนี้กับคนอื่น เพราะจะยังทำให้โรคภัยการติดต่อมาอยู่อีก

อันทะบวมโต

แม่โคแห่งลูก

อ่อนแอก

ความเสียหายต่อผู้เลี้ยงเมื่อโครกเป็นโรคบูรุเซลโลซิส

1. ผู้เลี้ยงอาจติดโรคนี้ได้จากโครกป่วย
2. โครจะแท้งลูก ผสมไม่ติด ขาดลูกอักเสบ راكค้าง
3. ถ้าตัวผู้เป็นโรคนี้จะเป็นตัวแพร์เชื้อไปสู่ตัวเมียอื่นๆ ในหมู่บ้านได้มาก
4. ลูกที่เกิดจากแม่ที่เป็นโรคนี้นอกจากอาการเกิดการแท้งระหว่างท้องแล้ว หากไม่แท้งลูกที่เกิดมา จะอ่อนแอและล้มเหลว ตายระยะแรกเกิด หากไม่ตายก็จะโตช้า ไม่แข็งแรงและเป็นตัวแพร์เชื้อต่อไป

โรคไข้สามวัน

เป็นโรคที่เกิดในโครทุกอายุ แต่ลูกโครอายุต่ำกว่า 6 เดือน มักไม่แสดงอาการ

สาเหตุ เกิดจากเชื้อไวรัสโคจัลแสดงอาการภายใน 2-10 วัน หลังจากได้รับเชื้อโรค

การติดต่อ แมลงดูดเลือดเป็นตัวนำโรคเท่านั้น ไม่เกิดจากการสัมผัสโดยตรงหรือการปนเปื้อนจากน้ำมูก น้ำลาย

อาการ ไข้สูง เปื่อยอาหาร กล้ามเนื้อสั่น ตัวแข็ง ขาแข็ง ขาเจ็บ น้ำนมลดหรือมีน้ำมูก น้ำลายไหล บริเวณคอ หรือในหลอดอาหารในบางราย ส่วนใหญ่สัตว์มักมีไข้ ซึม เปื่อยอาหารอยู่ประมาณ 3 วัน ก็จะเริ่มกินอาหารได้ จึงเรียกว่า “ไข้สามวัน”

การรักษา ไม่มียารักษาโรคโดยตรง อาจให้ยาปฏิชีวนะป้องกันโรค แสรกรักษาร่วมกับยาบำรุง ควรหลีกเลี่ยงการกรอกยา เนื่องจากเสี่ยงต่อการเกิดปอดอักเสบ

การควบคุมและป้องกัน จัดควรดูแลจัดการสุขาภิบาลที่ดี ป้องกันแมลงดูดเลือดมากัดโครก

โรคที่เกิดจากการกินอาหาร

โรคท้องอืด

โรคท้องอืด หมายถึง สภาพที่มีก้าซซึ่งเกิดจากการหมักของอาหารในกระเพาะไม่สามารถระบายนอกได้จึงเกิดการสะสมอยู่ในกระเพาะของโคโดยปกติแล้ว ในร่างกายจะมีก้าซเหล่านี้อยู่ไม่มากนักและร่างกายของสัตว์ก็สามารถกำจัดออกไปได้

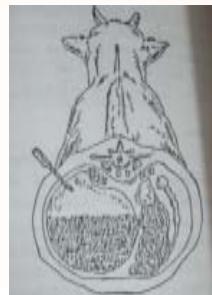
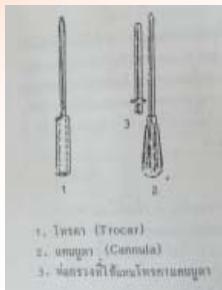
- สาเหตุ**
1. เกิดจากการกินหญ้าอ่อนหรือพืชตระกูลถั่วบางชนิดเข้าไปจำนวนมากพบมากในช่วงต้น ๆ หน้าฝน
  2. เกิดจากการอุดตันในส่วนต้นของทางเดินอาหาร เช่น การที่กินพวงลูกกระโคน ชาข้าวโพด ถุงพลาสติก กระดาษ กระถุง ราก หรือผลไม้ต่าง ๆ
  3. ป่วยด้วยโรคอื่น ๆ หรือการที่สัตว์นอนอยู่ข้างเดียวเป็นเวลานาน ๆ เช่น เจ็บขา ไม่มีแรงลุก ทำให้ท้องอืดได้

อาการ ช่องท้องขยายใหญ่ สถาปด้านซ้ายของขึ้นมาทำให้ไม่เห็นลักษณะสามเหลี่ยม ถ้าเป็นอย่างรุนแรงสัตว์จะกระวนกระวายอืดอัดหายใจไม่ออก น้ำลายไหล ลิ้นห้อย ถ้าไม่รีบแก้ไขสัตว์จะตายได้ หรือบางตัวไม่มีอาการเด่นชัดแต่จะล้มลงทันที ท้องค่อย ๆ อืดขึ้นต้องแก้ไขด่วนเช่นกัน

การแก้ไข ต้องแก้ตามสาเหตุ และความรุนแรง หลักทั่วไป คือ

1. ถ้าอาการไม่รุนแรง ใช้น้ำมันพืชที่ขายอยู่ทั่วไปครึ่งหรือหนึ่ง夸ต ค่อย ๆ กรอกปากทุก ๆ ครึ่งชั่วโมง แต่ต้องระวังไม่ให้เหลือข้าปอด
2. ล้างอุจจาระออกให้มากที่สุดและให้สัตว์เดินบ่อย ๆ
3. กรณีรุนแรง อาจใช้วิธีสอดสายยาง ขนาด $\frac{1}{2}$ นิ้ว ยาว 5 ฟุต เข้าทางปากผ่านหลอดอาหารลงถึงกระเพาะเพื่อให้ก้าซระบายนอก
4. วิธีที่ฉุกเฉินหรือรีบด่วนที่สุดต้องช่วยเจาะก้าซออก โดยใช้เครื่องมือเรียกว่า trocar หรืออาจิชีมีดบางปลายแหลมเจาะ ที่กลางสถาปด้านซ้าย แนวที่ใช้เจาะ คือเจาะไปทางข้างหน้า เนียงลงข้างล่าง และเข้าข้างใน ต้องค่อย ๆ ระบายก้าซทีละน้อย แต่สิ่งสำคัญ คือ ความสะอาดเครื่องมือที่ใช้ต้องแข็งมาก่อน หรือใช้ไฟฟ้าต้มให้เดือด ก่อนนำมาใช้

อย่างน้อย 3 ชั่วโมง มิฉะนั้นจะเกิดท้องอืดขึ้นมาอีก วิธีที่ดีที่สุด คือ การตามสัตวแพทย์มาให้การช่วยเหลือ

โรคท้องเสีย

เกิดจากหลายสาเหตุ มักเกิดกับลูกโค การป้องกันและรักษาต้องแก้ที่ต้นเหตุ

1. เกิดจากการติดเชื้อ ลูกโคจะมีไข้สูง ล้มลงนอนและตาย อัตราการป่วยจะลดลงเมื่ออายุมากขึ้น มักเกิดจากการที่ร่างกายอ่อนแอ มีอาการเปลี่ยนแปลงอาหารไม่เหมาะสม หรือสภาพการเลี้ยงในคอกไม่ดี มีการติดเชื้อโรคเกิดขึ้น

อาการ แบบเดี่ยบพลัน โคงะหงดความรู้สึก และตายลงในระยะเวลาอันสั้น 2-6 ชั่วโมง ตัวเย็น เยื่อชุ่มจะซีด และแสดงอาการเหมือนจะชัก และอาจไม่มีอาการท้องเสียเลย

แบบรุนแรง จะแสดงอาการชีม อ่อนแรง ช่วงแรกอุณหภูมิจะสูงต่ำๆ ต่ำกว่าปกติ ขณะที่มีอาการท้องเสีย ลงนอนชักและตายในที่สุด รวมเวลาที่แสดงอาการ 4 วัน

แบบไม่รุนแรง มีไข้สูง ถ่ายเป็นน้ำกลิ่นเหม็นเน่า เจ็บปวดในช่องท้อง เมื่อตรวจคลำ หากไม่รับรักษาจะตายใน 3-6 เดือน

การรักษา គารตามสัตวแพทย์มาให้การรักษา โดยให้ยาปฏิชีวนะชนิดกินหรือฉีดและให้เกลือแร่เสริมตามอาการ

2. เกิดจากพยาธิ มีหลายชนิด คือ พยาธิตัวกลมในทางเดินอาหาร พยาธิตัวตืดและพยาธิใบไม้ในตับ ล้วนเป็นอันตรายต่อสุขภาพของสัตว์ อาการที่แสดงออก คือท้องเสีย เป็นอาหารซึม อ่อนเพลีย ขันหยับ บริเวณเยื่อที่จมูก และปากชื้ด ต่อมมาเมื่อการบวมน้ำได้ค้างและท้อง ระยะเวลาใน 3-6 เดือน

การรักษา ถ้าสังสัยว่าเป็นพยาธิให้เก็บอุจจาระโดยล้วงจากทวารหนักส่งตรวจว่า เป็นชนิดใดและรักษาตามชนิดของพยาธิ

3. เกิดจากเชื้อปีติ สัตว์เป็นโรคนี้ได้จากการกินเชื้อนี้ที่ป่นเปื้อนกับน้ำและอาหาร มีอาการเด่น คือท้องเสีย อุจจาระเป็นมูกปนเลือด ถ้าเป็นนานๆ เยื่อที่จมูกและปากจะชื้ด หากรักษาไม่ทันอาจตายในเวลา 7 วัน โรคนี้สามารถรักษาให้หายได้ถ้าสังเกตอาการได้เร็ว และรีบเจ้งสัตวแพทย์มาช่วยรักษา

4. เกิดจากอาหาร กินมากเกินไป หรือการเปลี่ยนอาหาร เช่น เปลี่ยนจากการกิน芳เป็นหญ้า หรือเปลี่ยนสับปะรด หรือการเปลี่ยนสูตรอาหารข้นหรืออาหารรูด เน่าเสียหรือขึ้นราภีทำให้ห้องเสียได้ นอกจากนั้น อาจเกิดจากการกินพืช มีพิษ หรืออยากร่าเเมลงที่ให้ในปริมาณมาก ให้หยอดอาหารนั้น และค่อยๆ เปลี่ยนอาหาร ถ้ายังไม่ดีขึ้นให้ตามสัตวแพทย์มาช่วยรักษา

ปัญหาการกินสารพิษ

1. พิษจากสารเคมี หรือยาฆ่าแมลง ที่ป่นเปื้อนในน้ำ หญ้า อาหาร ทำให้สัตว์ตายในเวลารวดเร็ว

2. พิษจากยูเรีย พบได้บ่อในฟาร์มที่ใช้ยูเรียปูรงแต่งอาหารหยาน แสดงอาการกล้ามเนื้อสั่น หายใจลำบาก และท้องอืด อาจตายใน 4 ชั่วโมงหลังจากกินยูเรีย การรักษาหากไม่ได้ผลอาจให้การรักษาได้บ้างในทันทีที่เริ่มเห็นอาการ โดยการอกน้ำสัมสายชู ประมาณ 4 ลิตร และให้ชาทุกๆ ครึ่งชั่วโมง

3. พิษจากพืชต่างๆ เช่น ไชยainer ซึ่งพบในหัว曼สำปะหลังสด และไม่ยราฟไว้หานาม โคงจะแสดงอาการขาดอ้อกซิเจน กล้ามเนื้อสั่น หายใจลำบาก ลิ้นจูกปาก และตายในที่สุด พิษจากต้นข้าวโพด มักพบมากในกรณีที่ข้าวโพดเปลงน้ำกรอบแล้ง ทำให้เคราะแกรน ดังนั้น จึงไม่ควรปล่อยแม่โคแทะเล้มเปลงข้าวโพด แต่ควรใช้วิธีตัดให้แม่โคกิน

พิษจากสารเคมี

พูเรีย

พิษจากพืช

โคกินสิงแผลปลอม

ส่วนใหญ่ เป็นโลหะพก เศษอลวด ตะปู เข็ม เบ็ด ที่ปนเปื้อนมากับอาหาร เช่นโลหะเหล่านี้เมื่อเคลื่อนเข้าสู่กระเพาะวังผึ้ง และแทงทะลุไปยังกระบังลมซึ่งอยู่ติดกันบางครั้งอาจจะแทงทะลุไปยังหัวใจได้ทำให้แม่โคป่วยแบบเรื้อรังและตายในที่สุด

อาการ แม่โคผอม แสดงอาการปวด ยืนหลังกาง น้ำลายไหล ถ้ากระเพาะอักเสบมากอาจทำให้เกิดห้องอีด ห้องเลีย หรือมีอาการบวมบริเวณลำคอร่วมด้วย

จะรู้ได้อย่างไร มีการตรวจรู้ได้หลายวิธีโดยใช้มือกดบริเวณหลังตรงช่วงหน้าอก หรือใช้มือสอดใต้บริเวณหน้าอก ยกไม้ขันข้าๆ โคแสดงอาการเจ็บ และร้อง

การรักษา โดยใช้วิธีผ่าตัดโดยผ่ากระเพาะเอาสิงแผลปลอมออกซึ่งเป็นเรื่องยุ่งยาก ควรใช้วิธีป่องกันไม้ให้สิงแผลปลอมเข้าสู่กระเพาะจะดีกว่าหรือให้กินแท่งแม่เหล็กที่มีข้ายำเร็วๆ

สิงแผลปลอมในกระเพาะโค

โรคพยาธิ

พยาธิภายนอก

พยาธิภายนอกของโคมีหลายชนิด เช่น เห็บ ไร เหลือบ ยุง ริ้น แมลงวัน ชี้เรือน พยาธิพวณ์จะดูดเลือด น้ำเหลืองจากตัวสัตว์ทำให้อ่อนแอด พราก Hera และชี้เรือนจะทำให้เกิดการคัน รำคาญ ทำให้เกิดความเครียด ผิวหนังหายابเสีย อาจแตกหรือลอก ขนร่วง อีกทั้งจะนำโรคต่างๆ มาสั่งตัวสัตว์

การป้องกันรักษา ควรใช้ยากำจัดพยาธิภายนอกโดยการพ่นอาบน้ำหรือทابนตัว สัตว์ และพ่นทำความสะอาดบริเวณคอก เพื่อป้องกันการติดกลับมาเป็นอีก ควรรักษาติดต่อ กัน 3 ครั้ง แต่ละครั้งห่างกัน 1 อาทิตย์ ยาที่ใช้ในท้องตลาดมีเหล่ายี้ห้อ เช่น อาชุนไอล เนกุวน ไซเปอร์เมทริน ไดอาซีนอน ฯลฯ ให้ปฏิบัติตามคำแนะนำของยาแต่ละชนิด

พยาธิภายนอก

พยาธิภายนอกที่ทำอันตรายในลูกโคและกระปือมากคือพยาธิตัวกลม พยาธิไดเดื่อน หรือพยาธิเล้นด้วย ในโคที่ติดแล้วจะเป็นพยาธิใบไม้ในตับ

1. โรคพยาธิตัวกลมในโค

โรคนี้เป็นได้ทั้งโคและกระปือ โดยเฉพาะในลูกกระปือต้องด้วยโรคพยาธินี้จำนวนมากในแต่ละปี การติดต่อเกิดจากการกินตัวอ่อน หรือไข่พยาธิที่ออกมากจากตัวที่เป็นโรคเข้าไป บางชนิดติดต่อทางสายรกรหรือน้ำนมแม่

อาการ สัตว์ท้องเสียชีวิตรอ อาจมีสีเทาและมีกลิ่นเหม็น สัตว์จะเบื่ออาหาร อาจมีการไอ หายใจลำบาก แคระแกรน ผิวหนังหยาด ขันหย่อง มักจะตายในช่วงอายุ 3-4 อาทิตย์แรกเกิด บางครั้งสัตว์จะตายกระแทกหันหันทั้งๆ ที่อ้วนทัวนสมบูรณ์ แข็งแรงตีไม่มีอาการเจ็บป่วย

การป้องกันรักษา

ควรทำการถ่ายพยาธิตัวกลมดังต่อไปนี้ ลูกโคละระดับ อายุ 3 อาทิตย์ และถ่ายซ้ำอีกเมื่ออายุ 6 อาทิตย์ หากเป็นพื้นที่ที่มีพยาธิเหล่านี้มากควรทำการถ่ายพยาธิทั้งผู้ใหญ่ 3-6 เดือน

2. พยาธิใบไม้ในตับของโคละระดับ

พยาธิใบไม้ในตับเป็นพยาธิที่ร้ายแรง อาศัยอยู่ในเนื้อตับ ท่อน้ำดี และถุงน้ำดีมีลักษณะคล้ายใบไม้ วัสดุภายในประเทศไทยเป็นพยาธิใบไม้ประมาณ 40-50%

การติดต่อ

ไข่ของพยาธิใบไม้ในตับจะออกมากับอุจจาระโคละระดับ ไข่จะพึ่งเป็นตัวอ่อนและว่ายน้ำไปใช้อยู่ในหอยคันประมาณ 5-7 อาทิตย์ แล้วว่ายออกมานอกหอย จะเกาะตามใบหญ้า ต้นข้าว และพืชผักในน้ำ โคละระดับจะเป็นพยาธิใบไม้ในตับโดยกินหญ้าหรือฟางที่มีพยาธิตัวอ่อนเข้าไป พยาธินี้จะใช้เข้าไปเจริญเติบโตเป็นตัวแก่ในตับ ซึ่งจะกินเวลาประมาณ 3 เดือน

อาการ

การใช้ของตัวอ่อนไปยังตับจะทำให้ตับอักเสบ เป็นอาหาร ภาระต่ำ อาหารไม่ปกติทำให้เกิดท้องอืดบ่อยๆ ซูบผอมลงเรื่อยๆ อ่อนเพลีย ไม่มีแรงทำงาน ท้องอาเจียนหรือเดินไม่ได้ ในรายที่เป็นมากๆ จะตาย

การป้องกันและการรักษา

1. การควบคุมและป้องกัน ต้องพยายามกำจัดหอยคัน
2. ในพื้นที่มีการเป็นโรคนี้สูงควรถ่ายพยาธิใบไม้ในตับโคละระดับ ที่มีอายุมากกว่า 8 เดือน ปีละ 2 ครั้ง คือประมาณเดือนกันยายน และมีนาคมของทุกปี

วงจรชีวิต

3. โรคพยาธิในเลือด

สาเหตุ เกิดจากเชื้อปรสITOซัว

อาการ ไข้สูง โลหิตจาง ดีซ่าน บวม
น้ำ เปื่อยอาหาร ผอมแห้ง อาจแท้หลอกหรือให้ลูกที่
อ่อนแอ กระจกรตามราก อัมพาตส่วนท้าย สัตว์จะ
ตายได้สัตว์ที่มีอายุน้อยในฝูงจะมีอาการเคราะแกร็น

การควบคุมและป้องกันโรค

- ให้สัตวแพทย์เข้ามาดูแลรักษา
- กำจัดแมลงดูดเลือดที่เป็น

พาหนะนำโรค

โรคอื่นๆ

โรคหูด เป็นโรคผิวนังที่เกิดจากเชื้อไวรัส เกิดในโคที่มีอายุต่ำกว่า 2 ปี

อาการ ในลูกโคพบเม็ดหูดบริเวณทั่วไปของ หัว คอ ไนล์ ถ้าเป็นโคใหญ่ พับบริเวณเต้านม และอวัยวะสีบพันธุ์ ผิวหูดเรียบราบเรียบ ต่อมมาผิวหูดจะแห้ง และ ขรุขระคล้ายดอกกระหลา หูดบางชนิดฝืด และหายเองได้ บางชนิดต้องทำวัคซีน หูด จึงฝืด และหลุดไปเอง

การรักษา ใช้วัคซีนที่เตรียมจากหูดโคที่เป็นโรคเอง ฉีดใต้ผิวนัง เม็ดหูด จะหลุดไปเองภายใน 3-6 สัปดาห์

การป้องกัน ควรแยกตัวป่วย และรักษาให้หาย ควบคู่การทำความสะอาด และพ่นยาฆ่าเชื้อโรคให้ทั่ว รวมทั้งควบคุมแมลงศูดเลือดต่างๆ

แผลและฟี

บริเวณที่เป็นฝีจะนูนสูงจากระดับผิวนังปกติในระยะแรกจะแข็ง ระยะหลังจะนิ่มและแตกออกในที่สุด ถ้ารอดได้ควรผ่าฝีเมื่อนิ่มแล้ว (ฝีสุกแล้ว) ซึ่งจะได้ผลดีกว่า การผ่าและการรักษาฝีทำได้ดังนี้

1. ไนนวนอบฯ ฝีให้ไว้ เช็คด้วยทิงเจอร์และตรวจให้แน่ใจว่าเป็นฝีจริง โดยใช้เข็มที่สะอาดเจาะดูดถูกก่อนถ้าเป็นฝีจะมีหนองออกมากในกระบวนการยก
2. ใช้มีดไนนกรีดฝ่า โดยให้ปากแผลอยู่ในส่วนนิ่มที่ต่อที่สุด กว้างประมาณ 1-3 นิ้ว
3. คัดเอาหนองออก แล้วใช้หางช้อนสแตนเลสชุดทำลายถุงฝีจนเลือดออก
4. เช็คภายในเพียงฝีด้วยทิงเจอร์
5. ยัดหมุด (ใช้ผ้าก๊อสชูบเทิงเจอร์ยัดให้แน่น) และพ่นยาฆ่าแมลง
6. เอาหมุดออกในวันรุ่งขึ้น แล้วยัดหมุดซ้ำ พ่นยาฆ่าแมลง
7. เอาหมุดออกในวันต่อมา ถ้าแมลงตอบให้พ่นยากันแมลง การยัดหมุดนานเกินไปจะทำลายเนื้อเยื่อบริเวณนั้น ทำให้แผลหายช้า

ตาอักเสบ

ตาอักเสบในโคมีสาเหตุมาจาก

1. แมลงเป็นปัญหาสำคัญในฤดูฝน
2. การขาดวิตามินเอกำทำให้เยื่อบุต่างๆ อ่อนแอ ปัญหานี้มักเกิดในฤดูแล้ง ซึ่งขาดแคลนหญ้าสด
3. การติดเชื้อจุลินทรีย์ซึ่งໂຄไดรับโดยตรงจากสิ่งแวดล้อม เช่น ผุนละออง การรักษาครัวรับรักษาและกำจัดสาเหตุ

ยารักษาตาอักเสบที่ได้ผลดี ได้แก่ ชีฟิงป้ายตาที่มีส่วนผสมของยาปฏิชีวนะต่างๆ เช่น คลอ雷เมฟนิกอล ใช้ป้ายตัววันละ 2 ครั้ง เช้า - เย็น แต่ถ้าไม่ดีขึ้นหรือพบตาอักเสบเมื่อเกิดฝ้าขาวบริเวณตาด้วย ควรปรึกษาสัตวแพทย์

โรคที่เกิดจากการขาดแร่ธาตุ

ในพื้นที่ซึ่งมีฤดูแล้งที่ยาวนานและдинก์ขาดความอุดมสมบูรณ์ ทำให้พืชอาหารสัตว์ขาดแคลน รวมทั้งมีคุณค่าทางอาหารต่ำด้วย สัตว์จะเกิดอาการขาดแร่ธาตุได้ คือ

1. กินวัตถุแปลงปลอมต่างๆ เช่น ไม้ ดิน เศษขยะ กระดูก
2. ชอบเลียปัสสาวะ หรือเหงื่อจากสัตว์อื่น
3. การเจริญเติบโตช้า ผลผลิตต่ำ
4. มีความผิดปกติด้านการสืบพันธุ์ เช่นไม่เป็นตัว ผสมติดยาก rakang mud ลูกหลังลักษณะหลัง ลูกออกตามด้วยหรืออ่อนแอ
5. ลูกในท้องผิดปกติ เช่น ข้อขาของลูกโคพับงอ

การป้องกัน

1. จัดหาระบบทุก้อนหรือองไก่ให้สัตว์เลียกันเป็นประจำ
2. ผสมแร่ธาตุลงไว้ในอาหารข้นเสริม เช่น มันเส้นหรือวิ่งให้สัตว์กิน
3. ฉีดยาบำรุงประภากะร่างกายและวิตามิน เช่น อินเจ็คตาวิท

ปัญหาการให้แพลพลิตต่ำของโคเนื้อ

ปัญหาการให้ผลผลิตต่ำ เช่น โคพอม ไม่เป็นสัด ผสมไม่ติด ไม่มีลูก มีสาเหตุหลักมาจากการขาดอาหารและแวร์ชาตุ โดยเฉพาะเมโคที่ยังมีอายุน้อยและเป็นโคสาว การที่จะให้ร่างกายแม่โคสมบูรณ์ใช้เป็นแม่พันธุ์ได้ต้องใช้ระยะเวลา Rumen ทั้งต้องให้อาหารพลั้งงานและโปรดินสูงกว่าแม่โคที่เคยให้ลูกแล้วยิ่งในการเลี้ยงแบบปล่อยนอกจากแม่โคจะต้องให้พลั้งงานในการเดินหากอาหารแล้ว หญ้าส่วนใหญ่มีคุณค่าต่ำแม้จะดูว่าสัตว์อิ่มแล้วแต่แท้จริงคุณค่าอาหารยังไม่พอเพียงต่อความต้องการของร่างกาย เมื่อดูจากภายนอกจะเป็นว่าโคอ้วนทั่ว身 สมบูรณ์ แต่จากการล้วงตรวจดูมดลูกและรังไข่ในระยะแรกพบว่าส่วนใหญ่ในสภาพไม่สมบูรณ์ ไม่มีรوبرการเป็นสัด การแก้สามารถทำได้โดยการเสริมอาหารข้นจากวัสดุที่หาได้ในพื้นที่ เช่น รำหรือมันเส้น ซึ่งจะช่วยให้เมโคเข้าสู่ภาวะสมบูรณ์ได้เร็ว

ดังนั้นเกษตรกรควรเลี้ยงโคให้มีความสมบูรณ์พันธุ์ ห้ามเลี้ยงโคพอม เพราะจะมีปัญหาอื่นๆ ตามมามากมาย

ข้อบกพร่องของเกษตรกรในการเลี้ยงโค

เกษตรกรบางรายเลี้ยงโคมานานแล้วแต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากมีข้อบกพร่องบางประการที่ควรแก้ไขได้แก่

1. ไม่มีการคัดเลือกปรับปรุงพันธุ์ มักจะปล่อยให้โคผสมกันเองตามธรรมชาติ
2. อาหารไม่เพียงพอ และมีคุณภาพต่ำ ไม่มีการเสริมแวร์ชาตุ
3. สถานที่เลี้ยงไม่ถูกสุขาลักษณะ
4. ไม่มีการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ การจดบันทึกสถิติ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาการเลี้ยงโค
5. ไม่มีการป้องกันและรักษาโรคสัตว์ เช่น การปล่อยสัตว์ไปปันกับฝูงอื่น ไม่มีการฉีดวัคซีน ถ่ายพยาธิ เป็นต้น

การตรวจสุขภาพโคประจำปี

โคทุกตัวจะต้องรับการตรวจวันโรคและโรคบูฐ์เซลล์โลชิส (แท้งติดต่อ) ทุกปี เกษตรกรที่ได้รับการนัดตรวจโรคจะต้องกักโควิ่ง เตรียมของบังคับสัตว์และเชือกไว้ให้พร้อม ถ้าผลการตรวจซึ่งดัดว่าโคเป็นโรคบูฐ์เซลล์โลชิสหรือวันโรคแล้วจะต้องคัดทิ้งทันที เพราะเป็นอันตรายต่อการติดโรคไปยังโคตัวอื่น ๆ ในฟูงและผู้เป็นเจ้าของอาจเป็นอย่างยิ่ง

ก. การตรวจวันโรค โคจะถูกนิดทูเบอร์คิวลิน (น้ำยาที่ใช้ตรวจ) ที่ได้ในหนางและเจ้าน้ำที่จะมาอ่านผลภายใน 72 ชั่วโมง นั่นคือ เกษตรกรจะต้องกักโควิ่งให้ตัวตรวจโรค 2 ครั้งห่างกัน 3 วัน

ข. การตรวจโรคบูฐ์เซลล์โลชิส (แท้งติดต่อ) เจ้าน้ำที่จะเจาะเลือดบริเวณคอจำนวน 5-10 มิลลิลิตร เพื่อแยกເຂົ້າສິ່ນໄປตรวจในห้องปฏิบัติการ

เกษตรกรควรเห็นความสำคัญและผลดีของการตรวจโรคประจำปีเพรา

- ทำให้ฟูงโคปลอดจากเชื้อโรคทั้งสอง แม้จะต้องคัดสัตว์ป่วยออกแต่ก็เป็นการกำจัดโรคเสียแต่ต้นมือ ผลเสียหายย่อมน้อยกว่าปล่อยให้โรคแพร่กระจายไปยังโคหลายตัวในฟูง
- เป็นโอกาสที่เจ้าน้ำที่และสัตวแพทย์จะได้เห็นโคทั้งหมดอย่างใกล้ชิด ซึ่งอาจมีคำแนะนำบางประการให้แก่เกษตรกรเฉพาะราย

การแจ้งสัตว์ป่วย

เมื่อโคแสดงอาการผิดปกติ เช่นชื้มลงไม่กินอาหาร นอนไม่ลุก ฯลฯ เกษตรกรต้องรีบหาสาเหตุและความบกพร่องของตนเองก่อน เช่น มีการเปลี่ยนสูตรอาหารหรือไม่ ฝนตกคอกลดดินจนสัตว์ไม่ได้พักผ่อนหรือไม่ เป็นต้น

แต่ถ้าหาสาเหตุไม่พบหรือพบว่ามีสัตว์ป่วยพร้อม ๆ กันตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป สงสัยว่าจะเป็นโรคระบาด เกษตรกรควรรีบแยกสัตว์ป่วย แล้วไปแจ้งสัตวแพทย์มาดำเนินการทันที ทั้งนี้ หากไปได้เงยจะเป็นการดีที่สุด เพราะจะสามารถเล่ารายละเอียดได้ถูกต้อง เป็นประโยชน์ต่อการรักษา การบอกฝ่ายผู้อื่นเป็นวิธีที่ไม่เหมาะสม เพราะอาจล้มหรือบอกเล่าผิด กรณีไม่ว้ายแรงอาจแจ้งสัตว์ป่วยทางจดหมายก็ได้ และควรแจ้งในรายละเอียดต่อไปนี้

-
1. ชื่อเจ้าของ ที่อยู่
  2. จำนวนโคที่แสดงความผิดปกติ
  3. วัน เวลาที่สังเกตเห็นความผิดปกติ
  4. ประวัติทั่วๆ ไป เช่น วันคลอด อายุสัตว์ เดยป่วยเป็นโรคใดมาก่อน ฯลฯ
  5. ความผิดปกติที่เด่นชัด เช่น มีหนองออกจากช่องคลอด อาการต่างๆ ที่พบรหين

การวัดประสิทธิภาพการเลี้ยงโค

เกษตรกรสามารถตรวจสอบว่าต้นเนองเลี้ยงโคให้ผลตอบแทนดีหรือไม่โดยดูได้จาก

1. ลูกโคเกิดไม่ครบท่ากกว่า 75 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนแม่โคที่มีในฝูง เช่น เกษตรกรที่เลี้ยงโค 5 แม่ควรจะมีลูกเกิดอย่างน้อยปีละ 4 ตัว
2. ลูกโคเมื่อย่าง成年ที่อายุประมาณ 7 เดือนควรมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 160 กก.
3. โคที่เลี้ยงไว้เป็นพ่อพันธุ์หรือแม่พันธุ์เมื่ออายุ 1 ปี ควรมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 200 กก.
4. โคสาวเมื่ออายุ 15 เดือน ควรมีน้ำหนักได้ 260 กก. ซึ่งสามารถผสมพันธุ์ได้ และสามารถให้ลูกตัวแรกได้เมื่ออายุประมาณ 24 เดือนหรือ 2 ปี
5. แม่โคควรให้ลูกปีละ 1 ตัว ซึ่งเมื่อคลอดลูกแล้วจะต้องได้รับการสมอึกภายใน 80 วัน
6. สภาพร่างกายโคทั้งฝูงอ้วน ปานกลางขึ้นไป

การขออนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์

ໂທອະສຸບກາພຕີ ດ້ວມການປ້ອງກັນໂຮຍ

แบบสอบถาม

เอกสารคำแนะนำ เรื่อง การดูแลสุขภาพโภคเนื้อ

1. ชื่อ (นาย/นาง/น.ส./อื่นๆ)..... นามสกุล..... อายุ..... ปี
2. บ้านเลขที่..... ถนน..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
3. เพศ 1. ชาย 2. หญิง
4. วุฒิการศึกษาสูงสุด
 1. มัธยมศึกษา 2. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า
 3. ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า 4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
5. อาชีพหลัก
 1. เกษตรกร (เลือก) พืช, ประมง, ปศุสัตว์ 2. พนักงานเอกชน/ธุรกิจส่วนตัว
 3. รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ 4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
6. ท่านได้รับหนังสือเล่มนี้มาจากที่ใด
 1. กรมปศุสัตว์ (ระบุหน่วยงาน).....
 2. การจัดงานด้านปศุสัตว์ (ระบุชื่องาน).....
 3. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
7. หนังสือเล่นนี้ได้ให้ประโยชน์อะไรกับท่านบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 1. ให้ความรู้ 2. สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไป 3. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
8. เหตุผลที่ทำให้ท่านหันหนังสือเล่นนี้มาอ่าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 1. ชื่อเรื่อง/เนื้อหา 2. การจัดรูปเล่มน่าสนใจ
 3. ขนาดตัวอักษรน่าอ่าน 4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
9. ท่านต้องการทราบอะไรเพิ่มเติมจากหนังสือเล่นนี้อีก (โปรดระบุ)
9.1 .....
9.2 .....
9.3 .....
10. คำถามที่ท่านต้องการถามเกี่ยวกับหนังสือเล่นนี้ อะไรบ้าง (โปรดระบุ)
10.1 .....
10.2 .....
10.3 .....
11. ปัญหาและข้อเสนอแนะอื่นๆ (โปรดระบุ)
.....
.....

☆ ขอขอบพระคุณในความร่วมมือ ☆

กรุณาส่งแบบสอบถามคืนได้ที่
กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมปศุสัตว์
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10400 โทรศัพท์ 0-2653-4934 E-mail: ausaneec@dld.go.th

ເລື່ອງສັດວິທີໄດ້ພລດີຈະຕ້ອງມີ

- ສັຕົວພັນຮຸດ
- ອາຫາຣຕີ
- ໂຮງເຮືອນຕີ
- ກາຣຈັດກາຣ (ກາຣເລື່ອງດູ) ຕີ
- ກາຣຄວບຄຸມປ້ອງກັນໂຮຄຕີ

ເລື່ອງໂຄສຸບກາພດ ເກຫຍາກມີຮາຍໄດ້ພວເພີ່ຍງ

ມີປັນຍາໃນກາຣເລື່ອງສັດວິທີໄດ້ກີ່

- ສໍານັການປົກສັຕົວຈັກຫວັດ
- ສໍານັກພັມນາກາຣປົກສັຕົວແລະກ່າຍຫອດເທກໂນໂລຢີ
- ກອນບໍາຮຸພັນຮຸສັຕົວ
- ກອນອາຫາຣສັຕົວ
- ຄູນຍົວຈັຍແລະກ່າຍຫອດເທກໂນໂລຢີ

www.dld.go.th